

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
Σχολή Επιστημών Διοίκησης & Οικονομίας
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ «ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ, ΔΗΜΟΣΙΩΝ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ»

Γνώμες και αντιλήψεις για τη φοροδιαφυγή

Μεταπτυχιακή εργασία
Σοφία Λέκκα

Επιβλέπουσα: Ειρήνη Δασκαλοπούλου
Σεπτέμβριος 2012

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Σχολή Επιστημών Διοίκησης & Οικονομίας

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ,
ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ»**

Μεταπτυχιακή εργασία

Γνώμες και αντιλήψεις για τη φοροδιαφυγή

Σοφία Λέκκα

Εγκρίθηκε από την τριμελή εξεταστική επιτροπή:

.....

Επιβλέπουσα: Ειρήνη Δασκαλοπούλου

Τρίπολη

Σεπτέμβριος 2012

Σοφία Λέκκα

Copyright © 2012 All Rights Reserved

Δ/ση: Ορφέα 17

T.K. 20100

Κόρινθος

e-mail: sof_lek@hotmail.com

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία είναι το αποτέλεσμα έρευνας, η οποία πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια των τελευταίων τριών μηνών. Οφείλω να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια κ. Ειρήνη Δασκαλοπούλου, της οποίας η καθοδήγηση σε όλα τα στάδια της διπλωματικής εργασίας, υπήρξε αμέριστη.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τα μέλη της συμβουλευτικής επιτροπής, καθώς και τον διευθυντή του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών κ. Παναγιώτη Λιαργκόβα και όλους τους καθηγητές του συγκεκριμένου προγράμματος για την άριστη συνεργασία τους και την ακαδημαϊκή τους προσφορά.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Αναστάσιο Πλίκα για την πολύτιμη συμβολή του στην συλλογή των πρωτογενών στοιχείων της έρευνας.

Πίνακας περιεχομένων

1.	Εισαγωγή.....	1
2.	Φορολογική Υποχρέωση.....	4
2.1	Οι Φόροι.....	5
2.2	Αρχές φορολογικής δικαιοσύνης.....	6
3.	Το φαινόμενο της φοροδιαφυγής.....	9
3.1	Εισόδημα που δεν δηλώνεται.....	10
3.2	Εκτίμηση της φοροδιαφυγής.....	13
3.3	Η συμπεριφορά του φοροφυγά.....	15
3.4.	Παράγοντες φοροδιαφυγής.....	18
3.5	Συνέπειες της φοροδιαφυγής.....	20
4.	Μεθοδολογία εμπειρικής έρευνας.....	22
5.	Παρουσίαση της έρευνας.....	26
5.1	Οργάνωση και διεξαγωγή της έρευνας.....	27
5.2	Γνώμες και αντιλήψεις για τον κρατικό μηχανισμό καταπολέμησης της φοροδιαφυγής.....	33
5.3	Γνώμες και αντιλήψεις σχετικά με τη φοροδιαφυγή.....	47
5.4	Γνώμες για την αποτελεσματικότερη καταπολέμηση της φοροδιαφυγής.....	66
6.	Συμπεράσματα.....	72
	Βιβλιογραφία.....	76
	Παράρτημα.....	78

Πίνακας Διαγραμμάτων και Πινάκων

Διαγραμμάτα

Διάγραμμα 1: Φύλο.....	27
Διάγραμμα 2: Ηλικία.....	28
Διάγραμμα 3: Οικογενειακή Κατάσταση.....	29
Διάγραμμα 4: Εκπαίδευση	30
Διάγραμμα 5: Επάγγελμα.....	30
Διάγραμμα 6: Εισόδημα.....	31
Διάγραμμα 7: Περιβάλλον	32
Διάγραμμα 8: Πιστεύετε ότι ο φόρος που πληρώνετε χρησιμοποιείται αποτελεσματικά;.....	34
Διάγραμμα 9: Κρίνετε την ανταποδοτικότητα των τελών που πληρώνετε (π.χ. δημοτικά τέλη, τέλη κυκλοφορίας) ικανοποιητική;.....	35
Διάγραμμα 10: Πιστεύετε ότι είναι εύκολο να φοροδιαφύγει κανείς;.....	36
Διάγραμμα 11: Πιστεύετε ότι οι φορολογικοί έλεγχοι είναι στοχευμένοι στην κατηγορία φορολογουμένων με τη μεγαλύτερη φοροδιαφυγή;	39
Διάγραμμα 12: Θεωρείτε ότι το φορολογικό βάρος κατανέμεται δίκαια; ...	40
Διάγραμμα 13: Έχετε ελεγχθεί ποτέ από την αρμόδια οικονομική υπηρεσία;.....	41
Διάγραμμα 14: Υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να γίνει φορολογικός έλεγχος των εισοδημάτων σας;.....	4Error! Bookmark not defined.
Διάγραμμα 15: Πιθανότητα ελέγχου σε σχέση με προηγούμενο έλεγχο.....	44
Διάγραμμα 16: Η οικονομική κρίση οφείλεται εν μέρει και στην αναποτελεσματικότητα του φορολογικού μηχανισμού;.....	45
Διάγραμμα 17: Εάν γινόταν έλεγχος και είχατε υποπέσει σε φορολογικά αδικήματα θα επιχειρούσατε να δωροδοκήσετε κρατικό λειτουργό για να αποφύγετε τις κυρώσεις;.....	46
Διάγραμμα 18: Πιστεύετε ότι η φοροδιαφυγή εμφανίζεται συχνότερα στα υψηλότερα ή στα χαμηλότερα εισοδήματα;.....	48
Διάγραμμα 19: Τι πράξη πιστεύετε ότι είναι η φοροδιαφυγή.....	49

Διάγραμμα 20: Συμφωνία με τον καταστηματούχο να μην κοπεί απόδειξη	Error! Bookmark not defined. 1
Διάγραμμα 21: Απόκρυψη εισοδημάτων/ανακριβής δήλωση εισοδήματος	Error! Bookmark not defined. 1
Διάγραμμα 22: Πώληση χωρίς απόδειξη	52
Διάγραμμα 23: Αγορά από παράνομο πωλητή	53
Διάγραμμα 24: Παροχή και λήψη υπηρεσιών χωρίς να δηλώνεται.....	54
Διάγραμμα 25: Απόκτηση εισοδήματος από παράνομη δραστηριότητα.....	55
Διάγραμμα 26: Πόσο σημαντικές κρίνεται τις ακόλουθες μορφές φοροδιαφυγής;.....	Error! Bookmark not defined.
Διάγραμμα 27: Πιστεύετε ότι η οικονομική κρίση οφείλεται κατά ένα μέρος και στην εκτεταμένη φοροδιαφυγή που σημειώνεται στη χώρα μας;.....	56
Διάγραμμα 28: Έχετε αλλάξει την στάση / αντίληψή σας απέναντι στην φοροδιαφυγή αυτή την περίοδο της κρίσης στην χώρα μας;.....	57
Διάγραμμα 29: Αιτίες αλλαγής στάσης/αντίληψης απέναντι στη φοροδιαφυγή;	59
Διάγραμμα 30: Αν σας δινόταν η ευκαιρία να φοροδιαφύγετε, γιατί ενδεχομένως ξέρατε ότι δεν θα ελεγχθείτε, θα το κάνατε;... ..	60
Διάγραμμα 31: Ένας αποτελεσματικότερος φορολογικός μηχανισμός θα μείωνε την πιθανότητα να θέλετε να φοροδιαφύγετε;	62
Διάγραμμα 32: Μια ενδεχόμενη αύξηση των εισοδημάτων σας, που ίσως σας κατέτασσε σε υψηλότερη φορολογική κλίμακα, θα μεγάλωνε την πιθανότητα να θέλετε να φοροδιαφύγετε.....	63
Διάγραμμα 33: Μια μείωση των εισοδημάτων σας θα μεγάλωνε την πιθανότητα να θέλετε να φοροδιαφεύγετε	65
Διάγραμμα 34: Πιστεύετε ότι θα πρέπει να γίνονται περισσότεροι έλεγχοι σε όλες τις κατηγορίες φορολογουμένων;.....	66
Διάγραμμα 35: Πιστεύετε ότι θα πρέπει να γίνονται ενδεχομένως και λιγότεροι έλεγχοι αλλά να γίνετε προσεκτικότερη επιλογή των φορολογουμένων που θα ελεγχθούν;	67
Διάγραμμα 36: Πιστεύετε ότι αποτελεσματικότεροι έλεγχοι θα βοηθούσαν στην αύξηση των εσόδων και στην έξοδο από την κρίση;... ..	68
Διάγραμμα 37: Ποιο είδος ελέγχου πιστεύετε ότι είναι πιο αποτελεσματικό;	69
Διάγραμμα 38: Πιστεύετε ότι η εξυγίανση του δημόσιου τομέα και η διαφάνεια στην κρατική λειτουργία θα μείωνε την φοροδιαφυγή;	71

Πινάκες

Πίνακας 1: Παιδιά/ Προστατευόμενα Μέλη.....	29
Πίνακας 2: Πιστεύετε είναι εύκολο να φοροδιαφύγει κανείς;.....	37
Πίνακας 3: Φορολογικοί έλεγχοι ανά επαγγελματική κατηγορία	41
Πίνακας 4: Φορολογικοί έλεγχοι ανά εισοδηματική κατηγορία	42
Πίνακας 3: Φορολογικοί έλεγχοι ανά κατηγορία περιβάλλοντος.....	42

Περίληψη

Ένα από τα πλέον σημαντικά προβλήματα που έχει να αντιμετωπίσει η Ελλάδα μέσα στην δίνη της οικονομικής κρίσης που διανύει είναι το πρόβλημα της φοροδιαφυγής . Η φοροδιαφυγή εκδηλώνεται με πολλές και διαφορετικές μορφές γεγονός που καθιστά δύσκολη την ανάλυση όλων των επιμέρους μορφών της. Ακόμα δυσκολότερη είναι και η εμπειρική προσέγγιση των πτυχών του φαινομένου αυτού και μάλιστα με τη μέθοδο της έρευνας πεδίου (ερωτηματολόγιο).

Σκοπός της συγκεκριμένης μεταπτυχιακής εργασίας είναι η ανάλυση των αντιλήψεων και απόψεων των πολιτών σχετικά με το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Αρχικά γίνεται μια σύντομη παρουσίαση του φαινομένου σε θεωρητικό επίπεδο και επιχειρείται η ερμηνεία της παραβατικής συμπεριφοράς των ατόμων σε συνάρτηση με την απόκρυψη εισοδήματος προκειμένου να μην αποδοθούν φόροι.

Παραθέτουμε στοιχεία της έρευνας που διεξήχθη με αντικείμενο σχετικά με τις γνώμες και αντιλήψεις. Η έρευνα οδήγησε σε ενδιαφέροντα και χρήσιμα συμπεράσματα αναφορικά με τις αντιλήψεις των ερωτηθέντων απέναντι στη φοροδιαφυγή και στον φοροελεγκτικό μηχανισμό καθώς και τις προσπάθειες καταπολέμησης της.

Abstract

During the turbulence of the economic crisis, Greece is faced with pressing problems related to the notion of tax evasion. Tax evasion takes many forms and one can hardly hope to give a completely general analysis of all these. Research into estimation of tax evasion, especially by using audit findings, has been beset with measurement problems.

Main objective of this volume is to describe opinions and notions about tax evasion. The theoretical frame of tax evasion has been described thoroughly in the text. Furthermore, illegal activity that is related with unreported income and tax evasion is analysed.

Elements of research that lead to interesting conclusions are presented in detail. Objective of the research is to retrace opinions and notions not only about tax evasion but also about the state efficiency in tax collection and the state capacity to confront tax evasion.

1

Εισαγωγή

1. Εισαγωγή

Η φορολογία και η επίδραση της στην Οικονομία έχει αποτελέσει αντικείμενο έρευνας της Οικονομικής Επιστήμης τόσο σε μικροοικονομικό όσο και σε μακροοικονομικό επίπεδο. Η θεωρητική ανάλυση όμως δεν περιλαμβάνει συχνά φαινόμενα που παρουσιάζονται στην πραγματικότητα και που έχουν πρακτικό ενδιαφέρον. Ένα από αυτά τα φαινόμενα είναι η φοροδιαφυγή. Η Μακροοικονομία μελετά τα μεγέθη της οικονομίας και τις μεταξύ τους σχέσεις με απώτερο στόχο την ερμηνεία των οικονομικών μεγεθών και την ανακάλυψη των εργαλείων εκείνων που θα βοηθήσουν στην επίτευξη της οικονομικής ανάπτυξης και μεγέθυνσης. Όταν όμως ένα μέρος του εισοδήματος της οικονομίας δεν καταγράφεται με σκοπό να μην γίνει αντιληπτό από τις φορολογικές αρχές τότε είναι φυσικό να δημιουργείται ανακολουθία μεταξύ θεωρίας και πράξης. Αντικείμενο της συγκεκριμένης μεταπτυχιακής εργασίας είναι η περιγραφή ακριβώς αυτού του φαινομένου και η παρουσίαση των αντιλήψεων γύρω από αυτό.

Η τρέχουσα οικονομική συγκυρία και η έκταση της δημοσιονομικής κρίσης θέτει το θέμα της αποτελεσματικής είσπραξης και διαχείρισης των δημοσίων εσόδων ως έναν από τους σημαντικότερους στόχους της κρατικής εξουσίας στην προσπάθεια της για την έξοδο από την κρίση.

Το μέγεθος του φαινομένου της φοροδιαφυγής, όπως εξάλλου κάθε παραβατικής συμπεριφοράς είναι δύσκολο να εκτιμηθεί. Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας δεν επιχειρείται η εκτίμηση της έκτασης του φαινομένου. Σκοπός της εργασίας είναι να εστιάσει στην ανάλυση των στάσεων και των αντιλήψεων σχετικά με το φαινόμενο της φοροδιαφυγής με στόχο την κατανόηση των παραγόντων που ωθούν τα άτομα να υιοθετήσουν αυτή την συμπεριφορά.

Στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζεται το αιτιολογικό της φορολογικής υποχρέωσης. Γίνεται μία γενική αναφορά στην έννοια των φόρων, στις λειτουργίες τους και στις αρχές της φορολογικής δικαιοσύνης.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται η έννοια της φοροδιαφυγής. Περιγράφονται οι κατηγορίες των εισοδημάτων που δεν δηλώνονται στις φορολογικές αρχές και παρουσιάζεται η εκτίμηση του χρησιμοποιώντας την απλή αναλογία ζήτησης χρήματος του Cagan. Στη συνέχεια παρουσιάζεται μια μικροοικονομική ανάλυση της συμπεριφοράς του φοροφυγά χρησιμοποιώντας τη συνάρτηση ωφέλειας του. Τέλος στο κεφάλαιο αυτό αναφέρονται οι παράγοντες και οι συνέπειες του φαινομένου.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας ενώ στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματά της.

Τέλος, η εργασία ολοκληρώνεται με την παράθεση των βασικών συμπερασμάτων.

2

Φορολογική Υποχρέωση

2. Φορολογική Υποχρέωση

2.1 Οι Φόροι

Το κράτος για να μπορεί να εκπληρώσει τους δημόσιους σκοπούς του χρειάζεται τη συμβολή των πολιτών όπως αυτή εκδηλώνεται με την καταβολή των φόρων. Οι φόροι αποτελούν παροχή των ιδιωτικών φορέων προς τους δημόσιους φορείς χωρίς αντίστοιχη ειδική αντιπαροχή των δημόσιων φορέων, αποτελούν δηλαδή μονομερές μέσο δημοσίων πόρων αναγκαστικού συνήθως χαρακτήρα.

Οι βασικές λειτουργίες των φόρων είναι ταμειακές, οικονομικές και κοινωνικές. Η ταμειακή λειτουργία τους αναφέρεται στην δυνατότητα που παρέχουν στο κράτος να καλύπτει ταμειακά τις δαπάνες του. Η οικονομική λειτουργία τους αναφέρεται στην χρησιμοποίησή τους ως μέσων άσκησης οικονομικής πολιτικής. Το κράτος δηλαδή με την επιβολή φόρων έχει την δυνατότητα να ανακατανομίσει τους πόρους ανάμεσα στους διάφορους τομείς της οικονομίας. Είναι γνωστό ότι η φορολογία αποτελεί στρέβλωση σε μία ελεύθερη αγορά συνεπώς η επιβολή του αποτελεί παρέμβαση που επηρεάζει το σημείο ισορροπίας των αγορών και συνεπώς την κατανομή πόρων μεταξύ αυτών. Τέλος, η κοινωνική λειτουργία των φόρων αναφέρεται στην αναδιανεμητική τους λειτουργία. Το κράτος με την επιβολή φόρων και λόγω ακριβώς του αναγκαστικού τους χαρακτήρα από την μία και με τις μεταβιβαστικές πληρωμές από την άλλη μπορεί να αναδιανεμίσει το εισόδημα ανάμεσα στις διάφορες κοινωνικές ομάδες.

Οι δυο βασικοί παράμετροι των φορολογικών εσόδων είναι η φορολογική βάση και ο φορολογικός συντελεστής.

Η φορολογική βάση είναι το μέγεθος με βάση το οποίο υπολογίζεται η φορολογική υποχρέωση. Το εισόδημα, η δαπάνη και η περιουσία είναι τα οικονομικά χαρακτηριστικά των φορολογούμενων που χρησιμοποιούνται

ως φορολογική βάση. Η περιουσία θεωρείται ότι αποτελεί δείκτη της οικονομικής ευμάρειας και επομένως της δυνατότητας των φορολογουμένων να συμβάλουν στις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Το εισόδημα ως μέτρο της αγοραστικής δύναμης του φορολογούμενου αντανακλά την ικανότητα του καθενός να συνεισφέρει στην κάλυψη των δημόσιων δαπανών, θεωρείται ότι αποτελεί αντικειμενικό και δίκαιο τρόπο προσδιορισμού του φοροδοτικής ικανότητας καθώς περιλαμβάνει και τις αποταμιεύσεις και είναι ανεξάρτητο από προσωπικές και οικογενειακές συνθήκες. Η δαπάνη από την άλλη μεριά είναι ευκολότερα μετρήσιμο μέγεθος, αποτελεί μέγεθος που δείχνει την ωφέλεια που αποκτά κάποιος από το κοινωνικό σύνολο και συνεπώς θεωρείται δίκαιο μέτρο της φοροδοτικής ικανότητας. Στη θεωρία υπάρχει σημαντική διαμάχη σχετικά με το τι αποτελεί την καλύτερη βάση για τον υπολογισμό των φόρων και οδηγεί σε δικαιότερη κατανομή στις φορολογικές επιβάρυνσης (Γεωργακόπουλος Α. Θ, 1997,p.293) .

Ο φορολογικός συντελεστής είναι ο φόρος που αντιστοιχεί σε καθεμία μονάδα φορολογικής βάσης.

2.2 Αρχές φορολογικής δικαιοσύνης

Ένα σύγχρονο κράτος δικαίου οφείλει να χρησιμοποιεί τους φόρους όχι μόνο για την κάλυψη των λειτουργικών του αναγκών αλλά και για να ασκεί μία σωστή οικονομική και κοινωνική πολιτική. Από την άλλη μεριά, η υποχρέωση καταβολής φόρων αποτελεί επέμβαση του κράτους στο πεδίο των ιδιωτικών συμφερόντων, γι αυτό ακριβώς η φορολογική επιβολή προβλέπεται από το Σύνταγμα. Η αρχή της νομιμότητας του φόρου σημαίνει ότι η φορολογική επιβάρυνση θα πρέπει να στηρίζεται σε τυπικό νόμο. Εφόσον η επιβολή φόρου συνεπάγεται περιορισμό της ιδιοκτησίας και της οικονομικής ελευθερίας του ατόμου για να είναι θεμιτή θα πρέπει να γίνεται με δημοκρατική συναίνεση δηλαδή θα πρέπει να προβλέπεται με

νόμο που εκφράζει τη συναίνεση των πολιτών. Μάλιστα η συναίνεση στο φόρο θα πρέπει να επιβεβαιώνεται κάθε έτος με την έγκριση του προϋπολογισμού σύμφωνα με το αρ 79 §1 και §2 του Συντάγματος.

Το Σύνταγμα προβλέπει ότι «κανένας φόρος δεν επιβάλλεται ούτε εισπράττεται χωρίς τυπικό νόμο που καθορίζει το υποκείμενο της φορολογίας και το εισόδημα, το είδος της περιουσίας, τις δαπάνες και τις συναλλαγές ή τις κατηγορίες τους, στις οποίες αναφέρεται ο φόρος» (Σύνταγμα 1975/2001 αρ.78 §1). Δεν αρκεί δηλαδή ο νόμος απλά να επιβάλλει το φόρο και στη συνέχεια να επιτρέπεται στη διοίκηση ο καθορισμός των βασικών στοιχείων το φόρου αλλά θα πρέπει αυτά να καθορίζονται από τον ίδιο το νόμο.

Δύο αρχές φορολογικής δικαιοσύνης κατοχυρώνονται από το σύνταγμα: η αρχή της καθολικότητας του φόρου και αρχή της φορολογικής ισότητας. Το άρθρο 4 §5 του συντάγματος ορίζει: «οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν αδιακρίτως στα δημόσια βάρη αναλόγως με τις δυνάμεις τους» όπου η λέξη «δυνάμεις» αναφέρεται στις «οικονομικές δυνατότητες». Δηλαδή, θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο όλοι οι πολίτες που έχουν την ίδια φοροδοτική ικανότητα.

Κατ' επέκταση του άρ.4 το ελληνικό Κράτος φορολογεί όχι μόνο τους Έλληνες πολίτες αλλά και τους αλλοδαπούς που έχουν κάποιο είδος οικονομικής δραστηριότητας στην επικράτεια αλλά και τα νομικά πρόσωπα. Η αρχή της φορολογικής ισότητας όμως πρέπει να εφαρμόζεται και σε αυτές τις περιπτώσεις. Σύμφωνα με την αρχή της καθολικότητας δεν προβλέπεται απαλλαγή από τον φόρο.

Η φορολογική ισότητα δεν υπαγορεύει να φορολογούνται οι Έλληνες πολίτες με την στενή έννοια της ισότητας, αντίθετα το Σύνταγμα επιτάσσει την αναλογική ισότητα. Η φοροδοτική ικανότητα του κάθε πολίτη μπορεί να προσδιοριστεί από το εισόδημά του, την περιουσιακή του κατάσταση και το ύψος των δαπανών του. Από την άλλη μεριά ωστόσο θα πρέπει να

λαμβάνονται υπόψη και οι ανάγκες του κάθε ατόμου. Δύο άτομα με ισόποσα εισοδήματα και περιουσία μπορεί να έχουν διαφορετικές ανάγκες, γεγονός που να διαφοροποιεί την φοροδοτική τους ικανότητα.

Έχει υιοθετηθεί η άποψη ένας προοδευτικός φόρος ικανοποιεί καλύτερα το κριτήριο της ισότητας από την εφαρμογή ενός ενιαίου φορολογικού συντελεστή (Γεωργακόπουλος Α. Θ, 1997, p.307). Με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται καλύτερα η αναδιανεμητική λειτουργία ενός φορολογικού συστήματος, που θα πρέπει να είναι στόχος ενός σύγχρονου κοινωνικού κράτους. Θα πρέπει ωστόσο να υπάρχει περιορισμός στο ύψος των ανώτατων φορολογικών συντελεστών ώστε να μην απειλείται η αναπτυξιακή πορεία της οικονομίας και να μην παραβιάζονται δικαιώματα όπως η οικονομική ελευθερία και ιδιοκτησία.

Όρια στην αρχή της φορολογικής ισότητας, τίθενται με την υιοθέτηση του αφορολογήτου ποσού εισοδήματος και με την διαφορετική φορολόγηση ανάλογα με την πηγή του εισοδήματος. Ούτε σε αυτές τις περιπτώσεις όμως δεν καταστρατηγείται το Σύνταγμα καθώς δεν θεωρείται ότι έχει φοροδοτική ικανότητα κάποιος ο οποίος δεν έχει εισόδημα ή όταν αυτό είναι τόσο χαμηλό ώστε να του εξασφαλίζει μόνο την διαβίωσή του. Από την άλλη, οι διαφορετικές συνθήκες απόκτησης του εισοδήματος ανάλογα από το αν αυτό προέρχεται από μισθωτή εργασία, επιχειρηματική δραστηριότητα ή γεωργική εκμετάλλευση δικαιολογεί την διαφορετική αντιμετώπισή του από τους φορολογικούς νόμους.

3

Το φαινόμενο της Φοροδιαφυγής

3. Το φαινόμενο της φοροδιαφυγής

Επειδή οι φόροι αποτελούν μονομερείς παροχές των ιδιωτικών φορέων στους δημόσιους φορείς και δεν συνδυάζονται με αντίστοιχη ειδική αντιπαροχή των τελευταίων η επιβολή τους προκαλεί αντιδράσεις από την πλευρά των φορολογούμενων οι οποίες έχουν σκοπό να περιορίσουν τη φορολογική τους υποχρέωση. Οι αντιδράσεις αυτές οδηγούν σε κατανομή της φορολογικής επιβάρυνσης διαφορετική από εκείνη που προβλέπεται από τη φορολογική νομοθεσία (Γεωργακόπουλος, 1997, p310). Η φοροδιαφυγή αποτελεί την κυριότερη από αυτές τις αντιδράσεις.

Φοροδιαφυγή αποκαλείται η καθ' οποιονδήποτε τρόπο παράνομη απόκρυψη φορολογητέας ύλης ενός φυσικού ή νομικού προσώπου. Ως φορολογητέα ύλη νοείται το εισόδημα ή η περιουσία ή η δαπάνη. Συνεπώς η φοροδιαφυγή, όπως και η φορολογία, είναι μεγέθη που προσδιορίζονται και είναι άμεσα συνδεδεμένα με το οικονομικό μέγεθος του Εισοδήματος. Πιο συγκεκριμένα η φοροδιαφυγή είναι άμεσα συνυφασμένη με την έννοια της παραοικονομίας και του αδήλωτου εισοδήματος.

3.1 Εισόδημα που δεν δηλώνεται

Γενικά, το εισόδημα που παράγεται σε μία χώρα μπορεί να διακριθεί στο εισόδημα που δημιουργείται σε μία οργανωμένη αγορά και στο εισόδημα που δημιουργείται εκτός αγοράς. Μία άλλη κατηγοριοποίηση με βάση τον τρόπο απόκτησης είναι το αν αυτό προέρχεται από παράνομη ή νόμιμη δραστηριότητα. Με βάση αυτές τις κατηγοριοποιήσεις μπορούμε να διακρίνουμε τα χαρακτηριστικά του τμήματος εκείνου του εισοδήματος που δεν καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς.

Ο Edgar L. Feige (Edgar L. F.,2006:p17) διακρίνει τρεις μορφές αδήλωτου εισοδήματος:

1. Εισόδημα που προκύπτει από παράνομη δραστηριότητα
2. Εισόδημα που προκύπτει από νόμιμη δραστηριότητα εκτός αγοράς
3. Και νόμιμο εισόδημα που προκύπτει από συναλλαγές της αγοράς αλλά για κάποιους λόγους δεν καταγράφεται.

Μία μεγάλη κατηγορία αδήλωτου εισοδήματος είναι σίγουρα το σύνολο του εισοδήματος που προέρχεται από παράνομη δραστηριότητα, είτε αυτό δημιουργείται από χρηματική συναλλαγή είτε δημιουργείται εκτός της παράνομης αγοράς. Πρόκειται για εισόδημα που αποκτάται από εμπόριο ναρκωτικών, όπλων, από trafficking, κα. Το εισόδημα αυτό δεν καταγράφεται και φυσικά ο κύριος λόγος δεν είναι η διάθεση φοροδιαφυγής του αλλά η παράνομη πηγή του.

Μια δεύτερη κατηγορία αδήλωτου εισοδήματος είναι αυτό που παράγεται από νόμιμες δραστηριότητες αλλά δεν καταγράφεται επειδή δεν δημιουργείται μέσω μιας οργανωμένης αγοράς. Πρόκειται για προϊόντα αυτοκατανάλωσης, δηλαδή είτε για αγροτικά προϊόντα που καταναλώνονται μέσα στα νοικοκυριά που τα παράγει, είτε για ιδιόχρηση ακινήτων κτλ. Αυτό το εισόδημα δεν καταγράφεται σε μεγάλο ποσοστό εν γνώσει του φορολογικού μηχανισμού και σε ορισμένες περιπτώσεις προσδιορίζεται τεκμαρτά.

Η τρίτη κατηγορία αδήλωτου εισοδήματος είναι το εισόδημα που έχει αποκτηθεί από νόμιμες δραστηριότητες, δημιουργείται σε οργανωμένες και νόμιμες αγορές αλλά δεν δηλώνεται. Και ενώ το εισόδημα από παράνομη δραστηριότητα δεν θα έπρεπε καν να δημιουργείται και το εισόδημα που προορίζεται για αυτοκατανάλωση δεν προσμετράται το ύψος αυτής της τρίτης κατηγορίας αδήλωτου εισοδήματος που θα έπρεπε αλλά δεν δηλώνεται είναι το κομμάτι αυτό της φορολογητέας ύλης που προσδιορίζει το ύψος της φοροδιαφυγής εισοδήματος.

Το εισόδημα, υπό το πρίσμα της δημόσιας οικονομικής διαχωρίζεται στο φορολογητέο και το μη φορολογητέο εισόδημα. Οι αλλαγές από μέρους των φορολογουμένων στην δραστηριότητα τους είτε πρόκειται για τη φύση της δραστηριότητας είτε για το μέγεθος που μεταβάλλει το εισόδημά τους με σκοπό να κινηθούν από την κατηγορία του φορολογητέου στην κατηγορία του μη φορολογητέου εισοδήματος εκμεταλλευόμενοι τις διατάξεις του φορολογικού συστήματος λέγεται φοροαποφυγή. Η φοροαποφυγή δηλαδή αποτελεί αδυναμία του ίδιου του φορολογικού συστήματος χωρίς όμως να είναι παράνομη. Τρεις είναι οι βασικές αρχές της φοροαποφυγής: η μετατόπιση εισοδήματος, η αναβολές καταβολής φόρων, αρμπιτράζ μεταξύ των διαφορετικών συντελεστών με τους οποίους φορολογείται η απόδοση κεφαλαίου. (Stiglitz J. 1992, p 699).

Το φορολογητέο εισόδημα είτε προέρχεται από νόμιμη δραστηριότητα είτε όχι, διαχωρίζεται σε δηλούμενο και μη δηλούμενο. Η μετακίνηση από το δηλούμενο στο μη δηλούμενο εισόδημα αποτελεί τη μία μορφή φοροδιαφυγής. Το φορολογητέο, από την άλλη, εισόδημα προσδιορίζεται αφού αφαιρεθούν από το συνολικό αποκτηθέν εισόδημα οι μειώσεις που προβλέπονται από τον εκάστοτε φορολογικό νόμο. Μία δεύτερη μορφή φοροδιαφυγής είναι η διόγκωση των μεγεθών εκείνων που προσδιορίζουν τις εκπτώσεις φόρου.

Συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε ότι η φοροδιαφυγή μπορεί να εμφανιστεί με δύο τρόπους:

1. αποκρύπτοντας εισοδήματα από διάφορες πηγές με σκοπό την πληρωμή χαμηλότερου φόρου.
2. εμφανίζοντας υπερβολικές ή πλαστές δαπάνες/μειώσεις εισοδήματος ώστε να εφαρμοστούν εκπτώσεις φόρου.

Από την μέχρι τώρα ανάλυση γίνεται σαφές ότι το συνολικά μη δηλούμενο εισόδημα διαφέρει από το αδήλωτο εισόδημα που έχει ως σκοπό να φοροδιαφύγει αλλά και το αδήλωτο αυτό εισόδημα δεν μπορεί να αποτελέσει σωστή βάση για τον υπολογισμό της φοροδιαφυγής καθώς

υπάρχει φοροδιαφυγή ακόμα και όταν το εισόδημα δηλώνεται αλλά εμφανίζονται πλασματικές μειώσεις στον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος.

3.2 Εκτίμηση της φοροδιαφυγής

Στην ανάλυσή του για την ζήτηση του χρήματος ο Cagan θεωρεί την φοροδιαφυγή ως ένα παράγοντα που αυξάνει την ζήτηση για μετρητά. Θεωρεί ότι οι αυξημένοι φορολογικοί συντελεστές που υιοθετήθηκαν μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ώθησαν σε αύξηση της φοροδιαφυγής και αυτό εν μέρει εξηγεί τις μεταβολές στην αναλογία Μετρητά προς Καταθέσεις. Στην ανάλυσή του υιοθετεί δύο βασικές υποθέσεις: (Cagan, 1958, p13)

1. Το εισόδημα που δεν δηλώνεται διακινείται στην αγορά αποκλειστικά με μετρητά.
2. Το ποσοστό του αδήλωτου εισοδήματος που χρησιμοποιείται ανά χρηματική μονάδα δε είναι λιγότερο από το ποσό που εισοδήματος ανά χρηματική μονάδα που χρησιμοποιείται γενικά.

Ο Gutmann (Gutmann, 1977, p.26) υποστήριξε ότι το μέγεθος του ανεπίσημου τομέα της οικονομίας, μπορεί να εκτιμηθεί αν αναλύσουμε την σύνθεση του αποθέματος του χρήματος.

Η απλή μέθοδος της αναλογίας του χρήματος (Feige, 2006, p.38-39) υιοθετεί τις υποθέσεις του Cagan θέτοντας έναν ακόμα περιορισμό. Πιο συγκεκριμένα υποθέτει:

Ότι τα μετρητά είναι το αποκλειστικό μέσο συναλλαγής στον ανεπίσημο τομέα της οικονομίας.

Η αναλογία μετρητών και ζήτησης για καταθέσεις παραμένει σταθερή και μεταβάλλεται μόνο όταν μεταβάλλεται το μέγεθος του αδήλωτου εισοδήματος

Το ποσό του αδήλωτου εισοδήματος που δημιουργείται από μία χρηματική μονάδα και συναλλάσσεται στον ανεπίσημο τομέα της οικονομίας είναι το ίδιο με το ποσό του δηλωμένου εισοδήματος ανά χρηματική μονάδα που συναλλάσσεται στον επίσημο τομέα της οικονομίας.

Έστω ότι η ζήτηση για μετρητά στην οικονομία είναι η ζήτηση στον επίσημο και ανεπίσημο τομέα της οικονομίας. Όπου u ο ανεπίσημος τομέας της οικονομίας και o ο επίσημος.

$$C = C_u + C_o$$

Αντίστοιχα και η ζήτηση για καταθέσεις είναι:

$$D = D_u + D_o$$

Η αναλογία στους δύο τομείς της οικονομίας θα είναι:

$$k_u = \frac{C_u}{D_u} \text{ και } k_o = \frac{C_o}{D_o}$$

Η ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος στους δύο τομείς θα είναι:

$$v_u = \frac{Y_u}{C_u + D_u}$$

Και

$$v_o = \frac{Y_o}{C_o + D_o}$$

Η μεταξύ τους αναλογία θα είναι

$$\beta = \frac{v_o}{v_u}$$

Λύνοντας τη εξίσωση της ταχύτητας κυκλοφορίας του χρήματος στον ανεπίσημο τομέα έχουμε την εκτίμηση του ύψους του εισοδήματος που δεν δηλώνεται.

$$Y_u = \frac{1}{\beta} Y_o \frac{(k_u + 1)(C - k_o D)}{(k_o + 1)(k_u D - C)}$$

Δηλαδή οι τρεις βασικές υποθέσεις μπορούν να διατυπωθούν ως εξής:

$D_u \rightarrow 0$ και συνεπώς $k_u \rightarrow \infty$

Το k_o είναι σταθερό

$$\beta = 1$$

Συνεπώς το εισόδημα του ανεπίσημου τομέα είναι:

$$Y_u = Y_o \frac{(C - k_o D)}{(k_o + 1)D}$$

3.3 Η συμπεριφορά του φοροφυγά

Η φοροδιαφυγή είναι μία παράνομη και αντικοινωνική συμπεριφορά. Τα άτομα αντιμετωπίζουν ένα κοινωνικό δίλημμα δύο επιλογών. Από την μία αν πληρώσουν λιγότερους φόρους ευνοείται η οικονομική τους θέση από την άλλη εάν όλοι λειτουργήσουν με αυτό τον τρόπο τότε θα επιδεινωθεί η θέση όλων (του κοινωνικού συνόλου). (Hessing, Weigel, Elffers, 1991 p. 20)

Τη θέση αυτή του συνόλου καλείται να προασπίσει η πολιτεία με τη θέσπιση ελέγχου και κυρώσεων για τους παραβάτες.

Από τη μέχρι τώρα ανάλυση έχει βγει το συμπέρασμα ότι κανείς μπορεί να φοροδιαφύγει είτε αποκρύπτοντας αποκτηθέν εισόδημα είτε με το να διογκώσει τα μεγέθη εκείνα που θα του εξασφαλίσουν μείωση φόρου, δηλαδή είτε θα του μειώσουν το φορολογητέο εισόδημα ή θα κερδίσει έκπτωση φόρου. Η απόφαση για το αν θα φοροδιαφύγει κανείς είναι μία απόφαση που λαμβάνεται σε περιβάλλον αβεβαιότητας. Ο φορολογούμενος έχει δύο επιλογές:

Μπορεί να δηλώσει το πραγματικό ύψος του φορολογητέου του εισοδήματος

Μπορεί να δηλώσει πλασματικό φορολογητέο εισόδημα.

Αν επιλέξει την δεύτερη περίπτωση και ελεγχθεί από της αρχές τότε θα είναι σε χειρότερη θέση από την επιλογή 1). Αν πάλι δεν ελεγχθεί τότε είναι σε καλύτερη θέση. Συνεπώς η απόφασή του δεν μπορεί να είναι προβλέψιμη ούτε σταθερή.

Οι Michael G. Allingham και Agnar Sandmo στο άρθρο τους «INCOME TAX EVASION: A THEORETICAL ANALYSIS» (ALLINGHAM G. M. and SANDMO A., 1972,p 324-327) προσπαθούν να αναλύσουν την συμπεριφορά του φορολογούμενου. Στη συνέχεια παρουσιάζεται το μοντέλο που αναλύουν.

Αρχικά γίνεται η υπόθεση ότι η συμπεριφορά του φορολογούμενου ακολουθεί τα αξιώματα της συμπεριφοράς κάτω από αβεβαιότητα. Η καμπύλη ωφέλειας έχει ως μεταβλητή το ύψος του εισοδήματος. Η οριακή ωφέλεια είναι θετική με αρνητική κλίση καθώς θεωρούμε ότι η χρησιμότητά του μειώνεται καθώς το ρίσκο αυξάνεται.

Έστω W ότι είναι το ύψος του πραγματικού εισοδήματος, το οποίο προσδιορίζεται εξωγενώς και είναι γνωστό στο φορολογούμενο όχι όμως και στις φορολογικές αρχές. Το εισόδημα που θα δηλωθεί είναι X και το ύψος του εξαρτάται από την απόφαση του φορολογουμένου και ο φορολογικός συντελεστής θ είναι ο συντελεστής που εφαρμόζεται στο δηλωμένο εισόδημα X . Η πιθανότητα να ελεγχθεί η δήλωση του φορολογουμένου είναι p . Σε περίπτωση ελέγχου ο φορολογούμενος θα πληρώσει το πρόστιμο π που θα επιβληθεί το ύψος του αδήλωτου εισοδήματος ($W-X$).

Ο φορολογούμενος θα διαλέξει εκείνο το X που θα μεγιστοποιήσει τη συνάρτηση

$$E[U] = (1 - p)U(W - \theta X) + pU(W - \theta X - \pi(W - X))$$

Για απλοποίηση θέτουμε:

$$Y = W - \theta X$$

$$Z = W - \theta X - \pi(W - X)$$

Από την πρώτη συνθήκη αριστοποίησης έχουμε

$$-\theta(1-p)U'(Y) - (\theta - \pi)pU'(Z) = 0$$

και η δεύτερη συνθήκη αριστοποίησης

$$D = -\theta^2(1-p)U''(Y) - (\theta - \pi)^2pU''(Z)$$

ικανοποιείται από την υπόθεση της φθίνουσας οριακής χρησιμότητας.

Θεωρούμε λογικό ότι το δηλωθέν εισόδημα θα είναι ένα ποσό ανάμεσα στο $\mathbf{0}$ και στο πραγματικό εισόδημα \mathbf{W} . Επομένως θα έχουμε

$$\left. \frac{\partial E[U]}{\partial x} \right|_{x=0} = -\theta(1-p)U'(W) - (\theta - \pi)pU'(W(1-\pi)) > 0$$

Και

$$\left. \frac{\partial E[U]}{\partial x} \right|_{x=W} = -\theta(1-p)U'(W(1-\theta)) - (\theta - \pi)pU'(W(1-\theta)) < 0$$

Από τα ανωτέρω συμπεραίνουμε ότι:

$$p\pi > \theta \left[p + (1-p) \frac{U'(W)}{U'(W(1-\theta))} \right]$$

και

$$p\pi < \theta.$$

Δηλαδή ο φορολογούμενος θα δηλώσει λιγότερο από το πραγματικό του εισόδημα αν περιμένει ότι το ποσό που θα πληρώσει για το μη δηλωμένο του εισόδημα $p\pi$ είναι μικρότερο από το φορολογικό συντελεστή θ .

Η παραπάνω ανάλυση δεν λαμβάνει καθόλου υπόψη της άλλους κοινωνικούς παράγοντες στη λήψη της απόφασης του φορολογούμενου. Αν θέλουμε να συμπεριλάβουμε και αυτούς τους παράγοντες στην ανάλυση θα μπορούσαμε να πούμε ότι η συνάρτηση ωφέλειας του φορολογούμενου έχει ως εξής:

$$E[U] = (1-p)U(Y, s_0) + pU(Y, s_1)$$

Υποθέτουν δηλαδή οι M. G. Allingham και A. Sandmo ότι οι κοινωνικοί παράγοντες προσδιορισμού της συμπεριφοράς του

φορολογούμενου ότι διαφέρει ανάλογα με το αν η πράξη τους γίνεται αντιληπτή από τις αρχές ή όχι. Ειδικότερα, γίνεται η υπόθεση ότι

$U(Y, s_0) > U(Y, s_1)$. Κάτω από αυτό το πρίσμα η συνθήκη αριστοποίησης διαμορφώνονται ως εξής:

$$-\theta(1-p)U(Y, s_0) - (\theta - \pi)pU(Y, s_1) = 0$$

Και το τελικό συμπέρασμα είναι

$$p\pi < \theta \left[p + (1-p) \frac{U'(W(1-\theta), s_0)}{U'(W(1-\theta), s_1)} \right]$$

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν είναι ότι όταν $U'(W(1-\theta), s_0) = U'(W(1-\theta), s_1)$ το αποτέλεσμα είναι ισοδύναμο με την περίπτωση που δεν λαμβάνουμε υπόψη τους κοινωνικούς παράγοντες.

Η πιο ρεαλιστική προσέγγιση όμως είναι $U'(W(1-\theta), s_0) < U'(W(1-\theta), s_1)$ δηλαδή η ωφέλεια από το εισόδημα μειώνεται καθώς μειώνονται οι κοινωνικοί παράγοντες που ωθούν σε φοροδιαφυγή (φήμη του σωστού πολίτη, φορολογική συνείδηση ή «reputation» κατά τους M. G. Allingham και A. Sandmo κτλ). Με αυτή την έννοια εισόδημα και φορολογική συνείδηση καθίστανται υποκατάστατα. Στην περίπτωση που συμβαίνει αυτό η ποσότητα στην παρένθεση είναι κάτω της μονάδας και συνεπώς ο φορολογούμενος θα δηλώσει λιγότερο εισόδημα μόνο όταν το αναμενόμενο ποσό που θα κληθεί να πληρώσει είναι αρκετά μικρότερο από το φορολογικό συντελεστή. Έτσι λοιπόν η συμπεριφορά του κάθε ατόμου διαφέρει ανάλογα με την αναλογία:

$$\frac{U'(W(1-\theta), s_0)}{U'(W(1-\theta), s_1)}$$

3.4. Παράγοντες φοροδιαφυγής

Τόσο το μέγεθος της φοροδιαφυγής όσο και η έκταση του ανεπίσημου τομέα της οικονομίας διαφέρει από χώρα σε χώρα, από κλάδο σε κλάδο.

Ωστόσο μπορούν να γίνουν ορισμένες γενικές υποθέσεις για τους παράγοντες εκείνους που οδηγούν στην εξάπλωση της φοροδιαφυγής.

Οι μονεταριστές που προσπάθησαν να εκτιμήσουν το μέγεθος του ανεπίσημου τομέα της οικονομίας συνέδεσαν το φαινόμενο της φοροδιαφυγής με τις μεταβολές στο ύψος των φορολογικών συντελεστών (Cagan, 1958, p11 και Gutmann, 1977, p27). Παρόλα αυτά το φαινόμενο δεν δείχνει να είναι εξαπλωμένο ανάλογα με το ύψος των φορολογικών συντελεστών. Οι σκανδιναβικές χώρες και ιδιαίτερα η Σουηδία παρουσιάζουν υψηλούς φορολογικούς συντελεστές και παρόλα αυτά τα επίπεδα της φοροδιαφυγής στις χώρες αυτές δεν είναι στο ύψος που θα περίμενε κανείς. Συνεπώς οδηγούμαστε το συμπέρασμα ότι υπάρχουν και άλλοι κοινωνικοί παράγοντες προσδιορισμού του ύψους της φοροδιαφυγής που παρουσιάζει μία χώρα.

Το μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο του πληθυσμού αποτελεί ένα από τους βασικούς παράγοντες φοροδιαφυγής. Όσο υψηλότερο είναι το μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού μιας χώρας τόσο υψηλότερο είναι και το επίπεδο φορολογικής συνείδησης και η συνειδητοποίηση ότι τα φορολογικά έσοδα χρησιμοποιούνται για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών τα οποία καλύπτουν συλλογικές ανάγκες.

Από την άλλη μεριά, βασικός παράγοντας για το ύψος της φοροδιαφυγής αποτελεί ο τρόπος κατανομής του φορολογικού βάρους και ο τόπος δαπάνης των δημόσιων αγαθών. Όσο δηλαδή η δημοσιονομική λειτουργία του κράτους συνάδει με το κοινό αίσθημα για φορολογική δικαιοσύνη και δημιουργείται η πεποίθηση ότι το δημόσιο χρήμα χρησιμοποιείται με τρόπο χρηστό και διαφανή περιορίζεται η ροπή των φορολογουμένων για φοροδιαφυγή. Όπου η διαφθορά της πολιτικής ηγεσίας είναι διαδεδομένη και τα δικαιώματα ιδιοκτησίας αδύναμα υπάρχει εκτεταμένη φοροδιαφυγή (Uslaner E., 2007, p.41)

Η οργάνωση του φορολογικού συστήματος, του φοροεισπρακτικού και ελεγκτικού μηχανισμού αποτελούν επίσης βασικό παράγοντα

περιορισμού του φαινομένου της φοροδιαφυγής. Όλοι οι φόροι δεν παρουσιάζουν τις ίδιες δυνατότητες για φοροδιαφυγή άρα η διάρθρωση του φορολογικού συστήματος είναι σημαντική όπως επίσης σημαντική είναι η συνοχή του συστήματος και ο τρόπος με τον οποίο επιβάλλονται και εισπράττονται οι φόροι. Από την άλλη μεριά, το υψηλό επίπεδο εξειδίκευσης και ηθικής των ελεγκτικών μηχανισμών συμβάλλει αποφασιστικά επίσης στον περιορισμό της φοροδιαφυγής.

Συνοψίζοντας, διαπιστώνεται ότι η έκταση της φοροδιαφυγής σε μια χώρα εξαρτάται βασικά από δύο ομάδες παραγόντων: από τη ροπή των φορολογουμένων για φοροδιαφυγή και από την ικανότητα των φορολογικών αρχών να περιορίσουν τη ροπή αυτή.

3.5 Συνέπειες της φοροδιαφυγής

Η φοροδιαφυγή έχει σοβαρές συνέπειες για την δημοσιονομική λειτουργία της χώρας καθώς μειώνει την αποτελεσματικότητα των φόρων από την μια και στρεβλώνει τις οικονομικές και κοινωνικές λειτουργίες τους από την άλλη.

Μέσω της φοροδιαφυγής μειώνονται τα φορολογικά έσοδα του κράτους με αποτέλεσμα να έχει περιορισμένες δυνατότητες χρηματοδότησης των δαπανών του. Η πρακτική αυτή οδηγεί τον προϋπολογισμό του κράτους σε χρόνιο έλλειμμα, αύξηση του δημόσιου δανεισμού και αποσταθεροποίηση του Εθνικού Εισοδήματος.

Επίσης, η φοροδιαφυγή μειώνει την αποτελεσματικότητα των φορολογικών μέτρων για την επίτευξη των στόχων της οικονομικής πολιτικής. Πιο συγκεκριμένα διαταράσσει τους όρους ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων, καθώς οι εταιρείες που φοροδιαφεύγουν έχουν μικρότερο κόστος και επομένως βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση

έναντι εκείνων που δεν φοροδιαφεύγουν. Η μη δήλωση εισοδήματος είναι ευκολότερος τρόπος φοροδιαφυγής από την διόγκωση δαπάνης, με αυτό τον τρόπο το ύψος της φοροδιαφυγής υπαγορεύει συχνά το μείγμα της φορολογικής βάσης στο κράτος περιορίζοντας τη δυνατότητα άσκησης οικονομικής πολιτικής μέσω της φορολογίας.

Τέλος, η φοροδιαφυγή προκαλεί ανισοκατανομή των φορολογικών βαρών. Η ροπή προς τη φοροδιαφυγή καθώς επίσης και η ευχέρεια να φοροδιαφύγει κανείς διαφέρει σε κάθε φορολογική μονάδα. Επομένως άτομα με την ίδια φοροδοτική ικανότητα έχουν διαφορετική φορολογική επιβάρυνση. Με αυτόν τον τρόπο καταστρατηγούνται οι αρχές της φορολογικής δικαιοσύνης.

4

Μεθοδολογία της εμπειρικής έρευνας

4. Μεθοδολογία εμπειρικής έρευνας

Το ζητούμενο της έρευνας είναι να εξεταστούν οι γνώμες και αντιλήψεις των ερωτηθέντων για το φαινόμενο της φοροδιαφυγής μέσω ερωτηματολογίου.

Το ερωτηματολόγιο ήταν σε χειρόγραφο αλλά και ηλεκτρονική μορφή. Διανεμηθήκαν συνολικά 150 χειρόγραφα ερωτηματολόγια στην περιοχή της Κορίνθου κατά την περίοδο 1 έως 31 Ιουλίου 2012. Με τη διενέργεια των προσωπικών συνεντεύξεων απαντήθηκαν 101 ερωτηματολόγια. Στο δείγμα συμπεριλαμβάνονται και 24 απαντήσεις που δόθηκαν ηλεκτρονικά. Έτσι το συνολικό δείγμα που χρησιμοποιείται στην παρούσα ανάλυση αφορά σε 125 ερωτηματολόγια.

Στο ερωτηματολόγιο επιλέξαμε κλειστές ερωτήσεις ώστε να είναι πιο γρήγορη η συμπλήρωση του αλλά και η επεξεργασία των δεδομένων.

Στο πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου ζητούσαμε γενικές πληροφορίες του ερωτώμενου όπου θα μας βοηθούσαν στον προσδιορισμό των γενικών χαρακτηριστικών του δείγματος. Βασικό κριτήριο για της κατηγοριοποίηση των ερωτηθέντων ήταν η επιθυμία μας να έχουμε όσο το δυνατόν περισσότερη και καλύτερη πληροφόρηση για τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του ερωτώμενου ώστε να μπορούμε να ερευνήσουμε πως οι γνώμες και αντιλήψεις σχετικά με τη φοροδιαφυγή αλλάζουν ανάλογα με το επάγγελμα, την ηλικία, την εκπαίδευση, το εισόδημα, τις οικογενειακές υποχρεώσεις και το περιβάλλον. Δευτερογενή στοιχεία μας βοήθησαν να αξιολογήσουμε την αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος.

Το κύριο μέρος του ερωτηματολογίου χωρίστηκε σε τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν σε μία σειρά απαντήσεων με σκοπό να διατυπωθεί η άποψή τους σχετικά με την

αποτελεσματικότητα την δικαιοσύνη και την διαφάνεια του ελεγκτικού μηχανισμού. Ο τύπος των ερωτήσεων που επιλέχθηκε τόσο για το συγκεκριμένο μέρος όσο και για τις περισσότερες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου ήταν οι ερωτήσεις τύπου Likert. Ωστόσο η επιλογές της απάντησης ήταν «Σίγουρα Ναι», «Μάλλον Ναι», «Ίσως», «Μάλλον Όχι» και «Σίγουρα Όχι». Ο λόγος που χρησιμοποιήσαμε την συγκεκριμένη κλίμακα ήταν γιατί μας ενδιέφερε ο βαθμός αποδοχής της εξεταζόμενης κάθε φορά άποψης. Η διατύπωση των ερωτήσεων ωστόσο εξυπηρετούσε καλύτερα στο να δώσουμε τη συγκεκριμένη μορφή στις απαντήσεις από τις κλασικές απαντήσεις αποδοχής της κλίμακας Likert.

Στο δεύτερο μέρος όπου ζητείται η άποψη των ερωτώμενων για αυτό καθαυτό το φαινόμενο της φοροδιαφυγής θεωρήσαμε σκόπιμο να χρησιμοποιήσουμε και δύο επεξηγηματικές ερωτήσεις καθώς και ερωτήσεις διαστήματος για να ελέγξουμε τη διαφοροποίηση στην σημασία που αποδίδεται σε διάφορες μορφές πράξεων φοροδιαφυγής.

Στο τρίτο μέρος, πάλι με τη βοήθεια της κλίμακας Likert, προσπαθούμε να ερευνήσουμε την άποψη των ερωτώμενων για τον τρόπο αντιμετώπισης του φαινομένου.

Το ερωτηματολόγιο παρατίθεται στο Παράρτημα της Διπλωματικής εργασίας.

Η επεξεργασία των δεδομένων έγινε στο Excel. Σε ένα φύλλο τοποθετήθηκαν τα δεδομένα σε στήλες και σε ξεχωριστό φύλλο για το κάθε μέρος της έρευνας δημιουργήθηκαν Συγκεντρωτικοί Πίνακες με φίλτρα αναφοράς όλα τα πεδία δημογραφικών στοιχείων. Ως ετικέτες γραμμής δόθηκαν οι τιμές των απαντήσεων και ως τιμές το ποσοστό επί του συνόλου της στήλης. Τα φίλτρα μας βοηθούσαν να εξετάζουμε σε κάθε απάντηση και το ποσοστό επί του συνόλου της στήλης και στις επιμέρους κατηγορίες και να το συγκρίνουμε με το αποτέλεσμα επί του γενικού συνόλου. Όπου

θεωρούσαμε απαραίτητο ομαδοποιούσαμε τις διάφορες υποδιαίρεσεις του δείγματος με σκοπό πάντα την ασφαλέστερη ερμηνεία των αποτελεσμάτων.

5

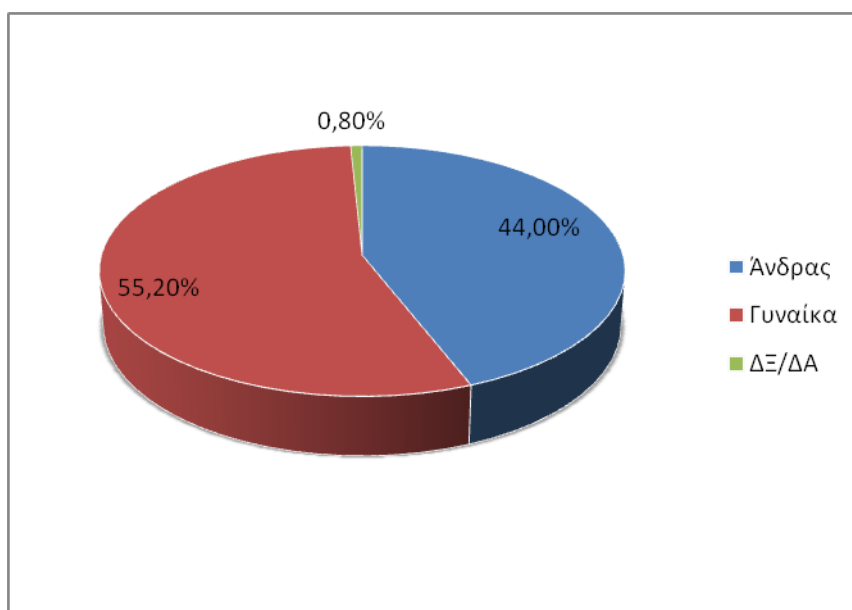
Παρουσίαση της έρευνας

5. Παρουσίαση της έρευνας

5.1 Οργάνωση και διεξαγωγή της έρευνας

Το δείγμα αποτελείται από 125 απαντήσεις που δόθηκαν είτε με ηλεκτρονικό είτε με χειρόγραφο τρόπο. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων που μας βοηθάει να δούμε τα χαρακτηριστικά του δείγματος. Μπορούμε να βγάλουμε το συμπέρασμα ότι πρόκειται για έρευνα που απευθύνθηκε κυρίως στον εργασιακά ενεργό πληθυσμό στις περιοχές της Κορινθίας.

i) Φύλο

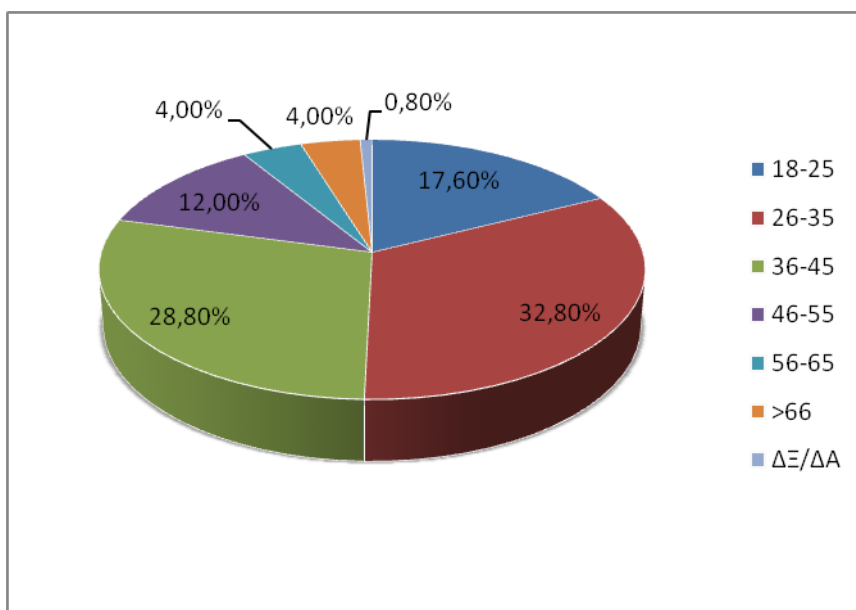

Διάγραμμα 1. Φύλο

Το 44% των ερωτηθέντων είναι άντρες και το 55,2% γυναίκες. Τα ποσοστά της απογραφής του 2011 για τα δύο φύλα είναι 49,2% και 50,8% αντίστοιχα συνεπώς μπορούμε να πούμε ότι τα δύο φύλα αντιπροσωπεύονται ικανοποιητικά στο δείγμα μας.

ii) Ηλικία

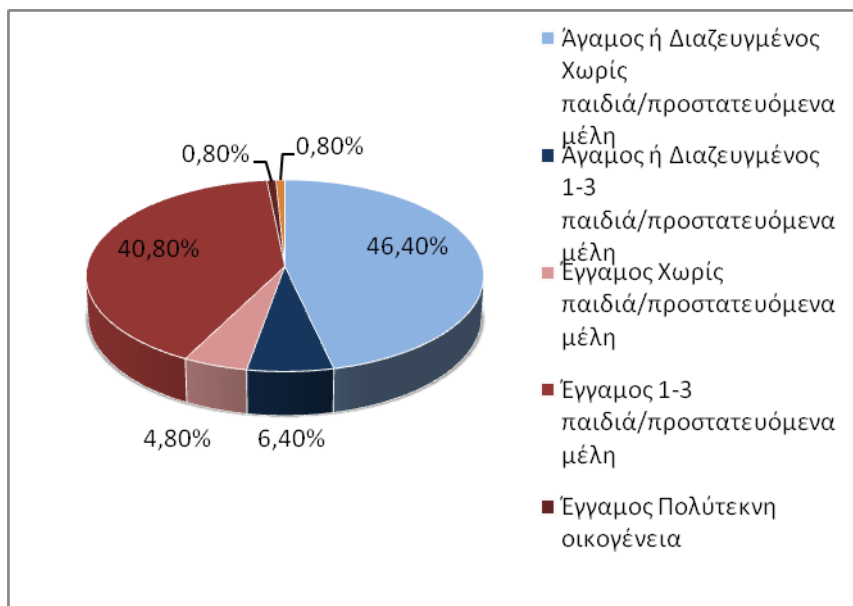
Το 50,4% των ερωτηθέντων είναι έως 35 ετών και το 48,8% άνω των 35. Τα ποσοστά δεν αντιστοιχούν στα γενικά ποσοστά των φορολογουμένων του πληθυσμού οπότε μπορούμε να πούμε ότι η έρευνα αποτυπώνει τις γνώμες και αντιλήψεις του νεαρού κυρίως πληθυσμού. Ωστόσο και η ηλικιακή ομάδα 36-55 εκπροσωπείται ικανοποιητικά.

Διάγραμμα 2. Ηλικία

iii) Οικογενειακή Κατάσταση

Το 52,8% των ερωτηθέντων είναι άγαμοι ή διαζευγμένοι ενώ το 46,4% είναι έγγαμοι. Στο διάγραμμα συνδυάζεται και η οικογενειακή υποχρέωση των ερωτηθέντων.

Διάγραμμα 3. Οικογενειακή Κατάσταση

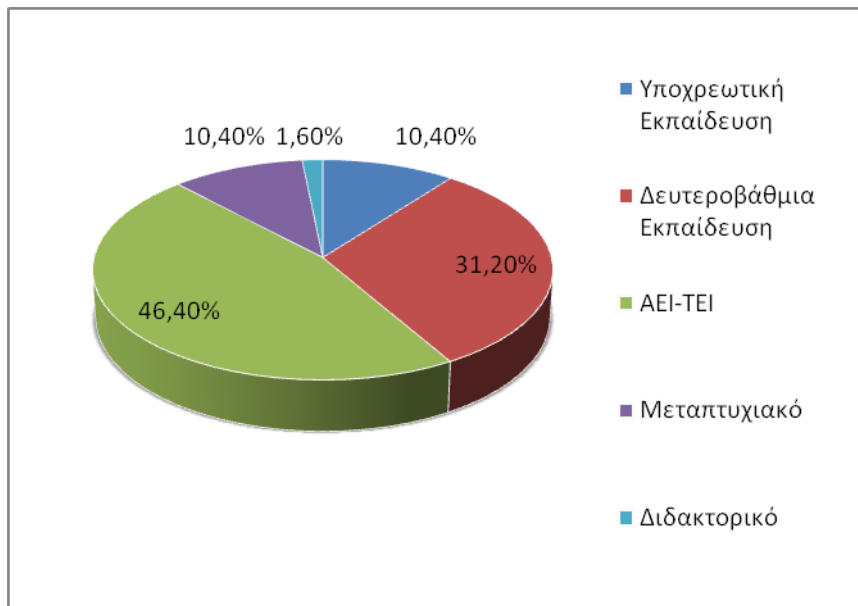
Στον πίνακα 1 φαίνεται ότι το 52% των ερωτηθέντων δεν έχει αυξημένες οικογενειακές υποχρεώσεις και το 48% έχει προστατευόμενα μέλη. Και οι δύο ομάδες εκπροσωπούνται ικανοποιητικά.

Παιδιά / Προστατευόμενα μέλη	Ποσοστό
Χωρίς παιδιά/προστατευόμενα μέλη	52,00%
1-3 παιδιά/προστατευόμενα μέλη	47,20%
Πολύτεκνη οικογένεια	0,80%
Γενικό άθροισμα	100,00%

Πίνακας 1. Παιδιά/Προστατευόμενα μέλη

iv) Εκπαίδευση

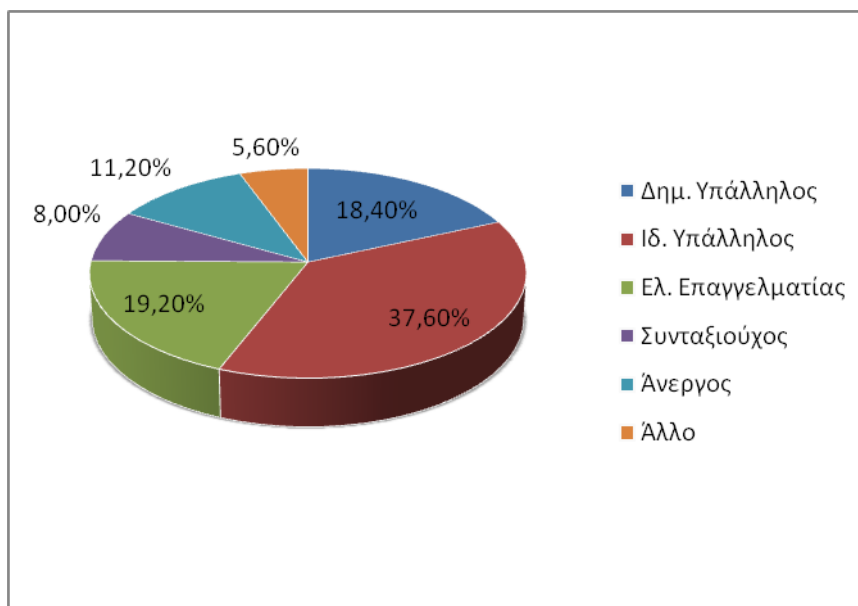
Το 41,6% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι έχει υποχρεωτική ή δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ το 58,4% ότι έχει ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση.

Διάγραμμα 4. Εκπαίδευση

Αν λάβουμε υπόψη μας ότι στο δείγμα μας αντιπροσωπεύονται ηλικίες έως 55 ετών κυρίως τα ποσοστά είναι αντιπροσωπευτικά του γενικού πληθυσμού.

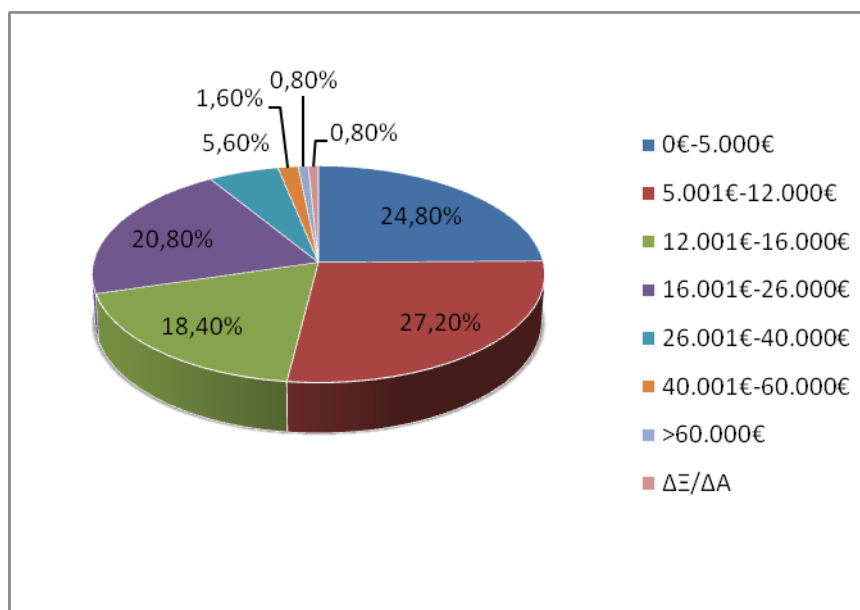
ν) Επάγγελμα

Διάγραμμα 5. Επάγγελμα

Σύμφωνα με στοιχεία της βάσης δεδομένων ALL MEDIA στο γενικό πληθυσμό το ποσοστό των μισθωτών είναι 37% το ποσοστό των ελεύθερων επαγγελματιών είναι 21% και το ποσοστό των συνταξιούχων είναι 20%. Όπως έχουμε ήδη διαπιστώσει το δείγμα της έρευνας αποτελείται από άτομα ηλικίας 18-55 κυρίως, συνεπώς είναι λογικό ότι οι συνταξιούχοι δεν αντιπροσωπεύονται ικανοποιητικά. Η άλλη κατηγορία που δεν φαίνεται να αντιπροσωπεύεται ικανοποιητικά στο δείγμα της έρευνας είναι η κατηγορία των ανέργων. Όπως θα δούμε παρακάτω όμως το δείγμα περιορίζεται γεωγραφικά και συνεπώς μπορούμε να δεχτούμε με μεγαλύτερη ασφάλεια το ποσοστό των ανέργων.

vi) Εισόδημα

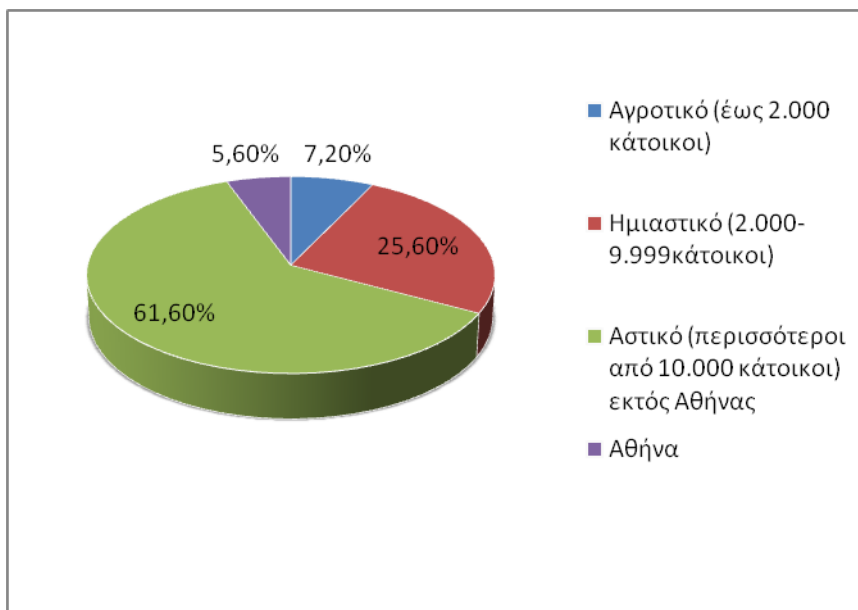
Διάγραμμα 6. Εισόδημα

Στο διάγραμμα 6 φαίνεται η κατανομή του ετήσιου εισοδήματος στο δείγμα μας. Η κατηγοριοποίηση έχει γίνει με βάση τη φορολογική κλίμακα για το τρέχον έτος. Δεδομένου ότι τα εισοδήματα του γενικού πληθυσμού έχουν μειωθεί αισθητά το τελευταίο έτος και λαμβάνοντας υπόψη τα άλλα

χαρακτηριστικά του δείγματος θεωρούμε ότι η κατανομή που παρουσιάζει το δείγμα είναι ικανοποιητική.

vii) Περιβάλλον

Στην τελευταία απογραφή δεν υπήρχε ξεχωριστή κατηγοριοποίηση για τον ημιαστικό πληθυσμό της χώρας. Τα αποτελέσματα της απογραφής έδωσαν ποσοστό 27% στον αγροτικό πληθυσμό και 73% στον αστικό. Συνεπώς μπορούμε να πούμε ότι αγροτικός και ημιαστικός πληθυσμός εκπροσωπείται από το δείγμα. Όσο αφορά τον αστικό πληθυσμό ενώ εκπροσωπείται δεν μπορούμε να πούμε το ίδιο και για τον πληθυσμό της πρωτεύουσας. Αυτό δίνει στην έρευνα μας περισσότερο τοπικό χαρακτήρα.

Διάγραμμα 7 Περιβάλλον

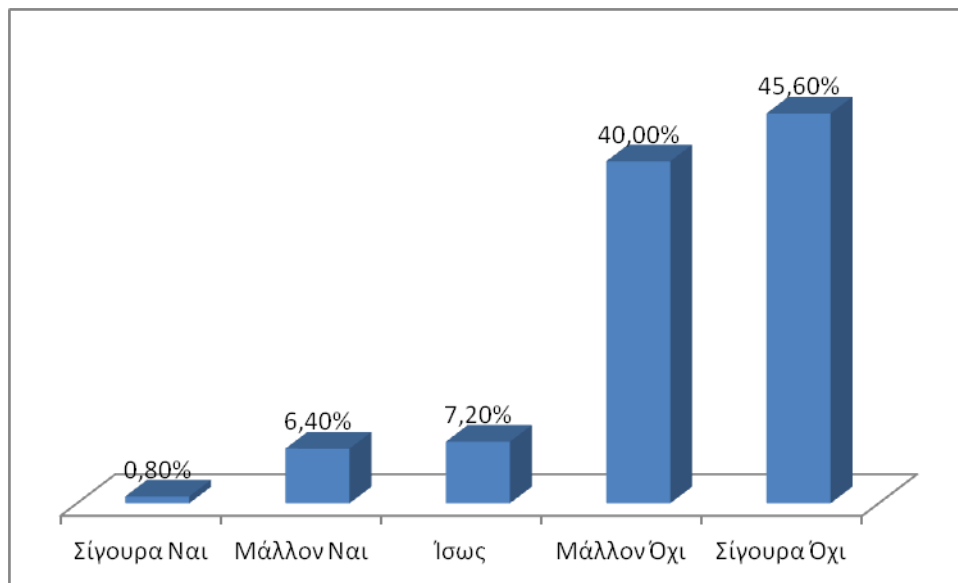
5.2 Γνώμες και αντιλήψεις για τον κρατικό μηχανισμό καταπολέμησης της φοροδιαφυγής

Στο πρώτο μέρος της έρευνας προσπαθούμε να μελετήσουμε την αντίληψη τους για το φαινόμενο της φοροδιαφυγής αξιολογώντας το φορολογικό σύστημα και τον φοροελεγκτικό μηχανισμό. Πιο συγκεκριμένα στις ερωτήσεις 1 έως 4 και 8 προσπαθούμε να ανιχνεύουμε πώς αξιολογούν την αποτελεσματικότητα του φοροελεγκτικού μηχανισμού. Η ερώτηση 5 αφορά στην δικαιοσύνη που πιστεύουν οι ερωτηθέντες ότι διακρίνει το φορολογικό σύστημα. Οι ερωτήσεις 6 και 7 αντλούν δεδομένα για τη δράση του φορολογικού μηχανισμού που βοηθούν στην ερμηνεία απαντήσεων άλλων ερωτήσεων και στη διεξαγωγή συμπερασμάτων. Τέλος, η ερώτηση 9 εισάγει στο δεύτερο μέρος, όπου οι ερωτήσεις έχουν περισσότερο προσωπικό χαρακτήρα, και προσπαθεί να μετρήσει την ανοχή στη ενδεχόμενη διαφθορά της διοίκησης. Ο λόγος που αυτό το μέρος προηγήθηκε είναι για να παρουσιάσει ο ερωτώμενος τις αντιλήψεις του σχετικά με το φορολογικό σύστημα και ελεγκτικό μηχανισμό πρώτα, ώστε να προετοιμαστεί για να απαντήσει στο δεύτερο μέρος όπου αποτελείται από ερωτήσεις περισσότερο προσωπικού χαρακτήρα και αφορούν τη δική του συμπεριφορά.

1. Πιστεύετε ότι ο φόρος που πληρώνετε χρησιμοποιείται αποτελεσματικά;

Η πρώτη ερώτηση αφορά στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των φόρων. Το 85,60% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι δεν θεωρεί αποτελεσματική την χρησιμοποίησή τους, και μάλιστα πάνω από το 45% δήλωσε ότι είναι σίγουρος για την αναποτελεσματικότητα αυτή. Στις διάφορες κατηγορίες των ερωτηθέντων οι δύο απαντήσεις «Μάλλον όχι»

και «Σίγουρα όχι» συγκεντρώνουν ένα ποσοστό 80-85% με εναλλαγές στο βαθμό της βεβαιότητας. Στις μεγαλύτερες ηλικίες ωστόσο η απάντηση «Μάλλον όχι» συγκεντρώνει το 50% έναντι του 37,5% της απάντησης «Σίγουρα όχι» αντίθετα στις μικρότερες ηλικίες τα ποσοστά μεταξύ των δύο απαντήσεων αντιστρέφονται.

Διάγραμμα 8. Πιστεύετε ότι ο φόρος που πληρώνετε χρησιμοποιείται αποτελεσματικά;

Αντίστοιχα, οι ερωτηθέντες με ανώτατη και ανώτερη εκπαίδευση εμφανίζονται περισσότερο σίγουροι για την αναποτελεσματικότητα των φόρων σε σχέση με τους ερωτηθέντες υποχρεωτικής και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όπου η απάντηση «Μάλλον όχι» παρουσιάζει μεγαλύτερο ποσοστό.

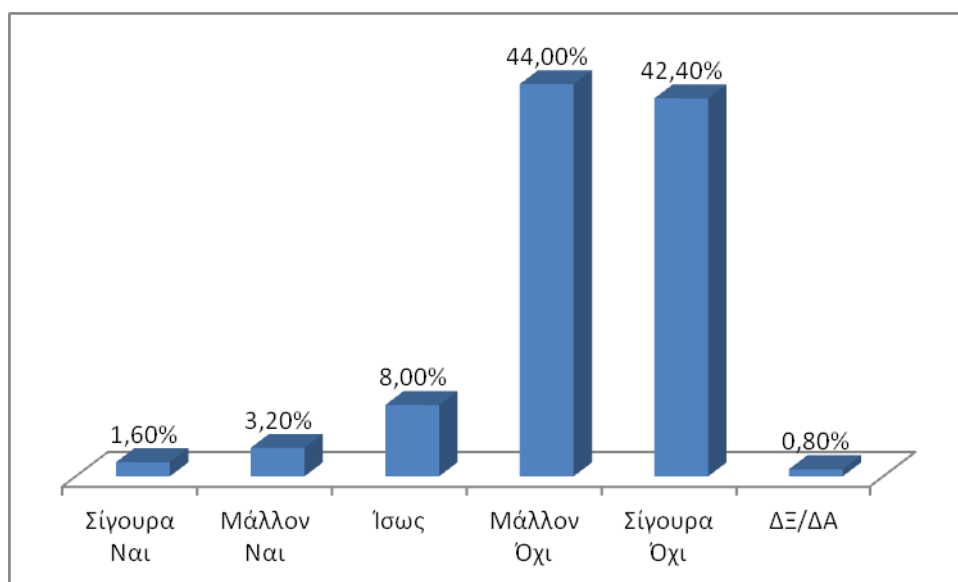
Επίσης, στις επαγγελματικές κατηγορίες που το εισόδημά τους πηγάζει από τον κρατικό προϋπολογισμό (άνεργοι, δημόσιοι υπάλληλοι και συνταξιούχοι) η απάντηση «Σίγουρα Όχι» παρουσιάζει μειωμένα κατά 15 περίπου ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με τα ποσοστά επαγγελματικές κατηγορίες των ελεύθερων επαγγελματιών και των ιδιωτικών υπαλλήλων.

Στις εισοδηματικές ομάδες πάνω από €26.000 ετησίως όπου και η φορολογική επιβάρυνση είναι μεγαλύτερη η βεβαιότητα για την αναποτελεσματικότητα των φόρων φτάνει το 60% .

1. Κρίνετε την ανταποδοτικότητα των τελών που πληρώνετε (π.χ. δημοτικά τέλη, τέλη κυκλοφορίας) ικανοποιητική;

Στη δεύτερη ερώτηση προσπαθούμε να διαπιστώσουμε αν οι ερωτώμενοι έχουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στην αποτελεσματικότητα της τοπικής αυτοδιοίκησης έναντι της κεντρικής διοίκησης σε σχέση με τη χρησιμοποίηση των φόρων. Οι απαντήσεις «Μάλλον όχι» και «Σίγουρα όχι» παρουσιάζουν στο σύνολό τους ελαφρώς αυξημένα ποσοστά σε σύγκριση με την προηγούμενη ερώτηση, η απάντηση όμως «Μάλλον όχι» παρουσιάζει εδώ μεγαλύτερο ποσοστό.

Και ενώ στις διάφορες κατηγορίες οι απαντήσεις ανάμεσα στις επιλογές «Μάλλον όχι» και «Σίγουρα όχι» είναι πανομοιότυπες με την προηγούμενη ερώτηση στην κατηγορία που αντιστρέφονται τα ποσοστά είναι στο επίπεδο εκπαίδευσης.

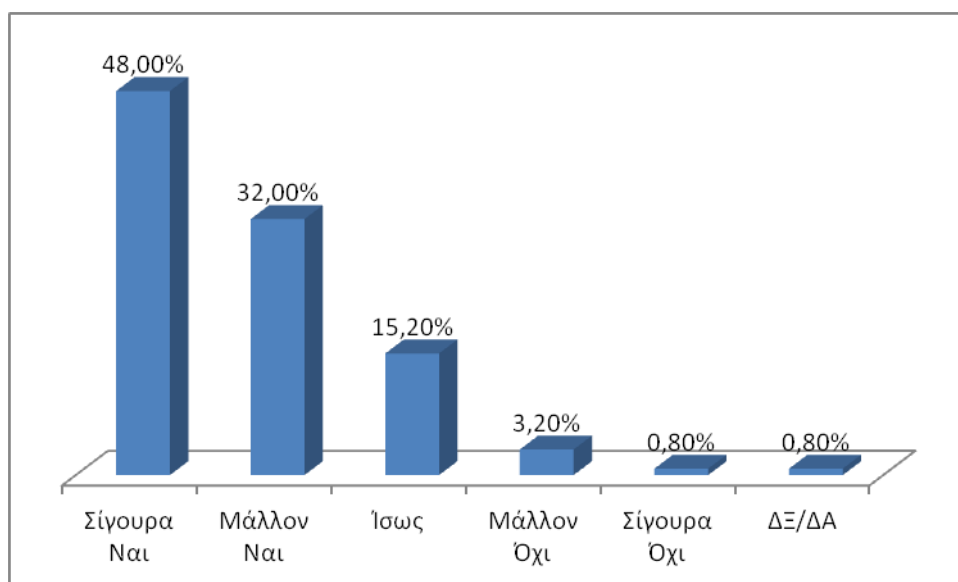

Διάγραμμα 9. Κρίνετε την ανταποδοτικότητα των τελών που πληρώνετε (π.χ. δημοτικά τέλη, τέλη κυκλοφορίας) ικανοποιητική;

Οι ομάδες δευτεροβάθμιας και υποχρεωτικής εκπαίδευσης δείχνουν μεγαλύτερη βεβαιότητα για την αναποτελεσματικότητα της τοπικής αυτοδιοίκησης (48,80%) και είναι λιγότερο σίγουροι για την κεντρική διοίκηση (40,38%), αντίθετα οι ερωτηθέντες με ανώτατη ή ανώτερη εκπαίδευση απάντησαν «Σίγουρα όχι» σε ποσοστά 38,36% για την τοπική αυτοδιοίκηση και 49,32% για την κεντρική διοίκηση.

2. Πιστεύετε ότι είναι εύκολο να φοροδιαφύγει κανείς;

Το 80% των ερωτηθέντων απάντησε ότι είναι εύκολο να φοροδιαφύγει κανείς. Στην ερώτηση αυτή αποτυπώνεται η άποψη των ερωτώμενων για την πολυπλοκότητα των φορολογικών νόμων και την αναποτελεσματικότητα του φοροελεγκτικού μηχανισμού. Ο κύκλος των φορολογικών διατάξεων είναι λογικό να δυσχεραίνει τον έλεγχο των φορολογικών δηλώσεων και επιπλέον όταν εντοπίζονται ανακρίβειες στις δηλώσεις να μπορούν συχνά να δικαιολογηθούν ως ακούσια λάθη.

Διάγραμμα 10. Πιστεύετε ότι είναι εύκολο να φοροδιαφύγει κανείς;

Και σε αυτή την ερώτηση οι δύο απαντήσεις «Μάλλον Ναι» και «Σίγουρα Ναι» διατηρούν το άθροισμά των 80% ποσοστιαίων μονάδων στις διάφορες επιμέρους κατηγορίες ερωτώμενων, με την απάντηση «Σίγουρα Ναι» να συγκεντρώνει μεγαλύτερο ποσοστό έναντι της απάντησης «Μάλλον Ναι». Διαφοροποίηση παρατηρούμε στις γυναίκες όπου το 33% απάντησε «Σίγουρα Ναι» και το 42% «Μάλλον Ναι». Τα αντίστοιχα ποσοστά στις απαντήσεις των αντρών είναι 60% και 20%.

Ενδιαφέρον ωστόσο παρουσιάζουν οι απαντήσεις των διαφόρων επαγγελματικών κατηγοριών οι οποίες παρουσιάζονται στον πίνακα 2. Όπως θα δούμε σε άλλη ερώτηση παρακάτω η κατηγορία των ελεύθερων επαγγελματιών παρουσιάζει αυξημένα ποσοστά στην απάντηση για το αν έχει ελεγχθεί και για το αν πιστεύει ότι θα ελεγχθεί στο μέλλον συνεπώς τα ποσοστά στην απάντηση για το αν είναι εύκολο να φοροδιαφύγει κανείς εμφανίζονται μειωμένα σε σχέση με το γενικό σύνολο. Αντίθετα οι κατηγορία «Άλλο» που περιλαμβάνει κυρίως αγρότες και εισοδηματίες δεν ελέγχεται τόσο εντατικά και συνεπώς έχει εντελώς διαφορετική αντίληψη για το πόσο εύκολο είναι να φοροδιαφύγει κανείς.

	Άλλο	Άνεργος	Δημ. Υπάλληλος	Ελ. Επαγγελματίας	Ιδ. Υπάλληλος	Συνταξιο ύχος	Σύνολο Ερωτηθέντων
Σίγουρα Ναι	71,43%	50,00%	30,43%	29,17%	65,96%	30,00%	48,00%
Μάλλον Ναι	14,29%	28,57%	56,52%	37,50%	17,02%	50,00%	32,00%
Ίσως	0,00%	21,43%	8,70%	25,00%	12,77%	20,00%	15,20%
Μάλλον Όχι	0,00%	0,00%	4,35%	4,17%	4,26%	0,00%	3,20%
Σίγουρα Όχι	0,00%	0,00%	0,00%	4,17%	0,00%	0,00%	0,80%
ΔΞ/ΔΑ	14,29%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,80%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

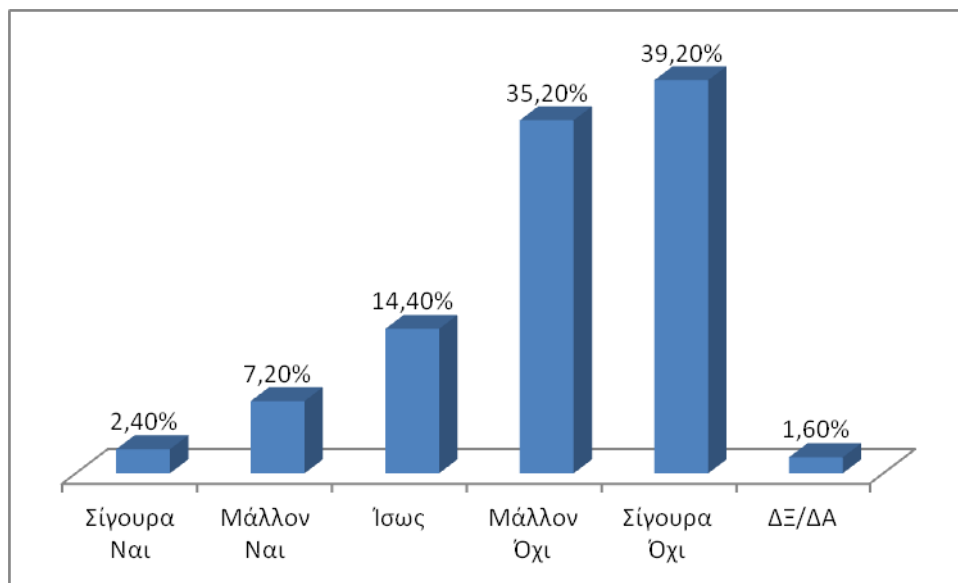
Πίνακας 2. Πιστεύετε ότι είναι εύκολο να φοροδιαφύγει κανείς;

Αντίθετα δεν παρατηρείται τόσο έντονη διαφοροποίηση στις εισοδηματικές κατηγορίες. Οι ερωτηθέντες με εισόδημα €12.000-€26.000 παρουσιάζουν μειωμένη βεβαιότητα για το αν είναι εύκολη η φοροδιαφυγή αλλά το άθροισμα των θετικών απαντήσεων στις διάφορες εισοδηματικές κατηγορίες δεν παρουσιάζει την διαφοροποίηση που παρουσιάζουν οι απαντήσεις ανά επαγγελματική κατηγορία.

3. Πιστεύετε ότι οι φορολογικοί έλεγχοι είναι στοχευμένοι στην κατηγορία φορολογουμένων με τη μεγαλύτερη φοροδιαφυγή;

Στην ερώτηση αυτή οι αρνητικές απαντήσεις συγκέντρωσαν το 74,40%. Στις διάφορες κατηγορίες οι αρνητικές απαντήσεις παρουσίαζαν άθροισμα από 66%-80% με τις απαντήσεις «Σίγουρα όχι» να παρουσιάζουν υψηλότερα ποσοστά από την απάντηση «Μάλλον όχι». Στην κατηγορία των ερωτηθέντων με πανεπιστημιακή εκπαίδευση (ΑΕΙ-ΤΕΙ, μεταπτυχιακό, διδακτορικό) παρουσιάζεται διαφοροποίηση καθώς η απάντηση «Μάλλον Όχι» παρουσιάζει ποσοστό 41% και η απάντηση «Σίγουρα Όχι» ποσοστό 36%. Αντίθετα οι ερωτηθέντες με υποχρεωτική και δευτεροβάθμια εκπαίδευση απάντησαν αρνητικά σε μικρότερο ποσοστό (68%) αλλά με μεγαλύτερη βεβαιότητα (42%).

Αξιοσημείωτη είναι η διαφοροποίηση στο άθροισμα των αρνητικών απαντήσεων ανάλογα με την εισοδηματική κατηγορία στις χαμηλές εισοδηματικές κατηγορίες €0-€12.000 οι αρνητικές απαντήσεις συγκεντρώνουν ποσοστό (61%-64%) καθώς επίσης και στις υψηλές κατηγορίες (€40.000-60.000) αντίθετα οι μεσαίες κατηγορίες παρουσιάζουν άθροισμα αρνητικών απαντήσεων πάνω από 82% με αποκορύφωμα την κατηγορία €16.000-€26.000 όπου οι αρνητικές απαντήσεις αθροίζουν ποσοστό 92%.

Διάγραμμα 11. Πιστεύετε ότι οι φορολογικοί έλεγχοι είναι στοχευμένοι στην κατηγορία φορολογουμένων με τη μεγαλύτερη φοροδιαφυγή;

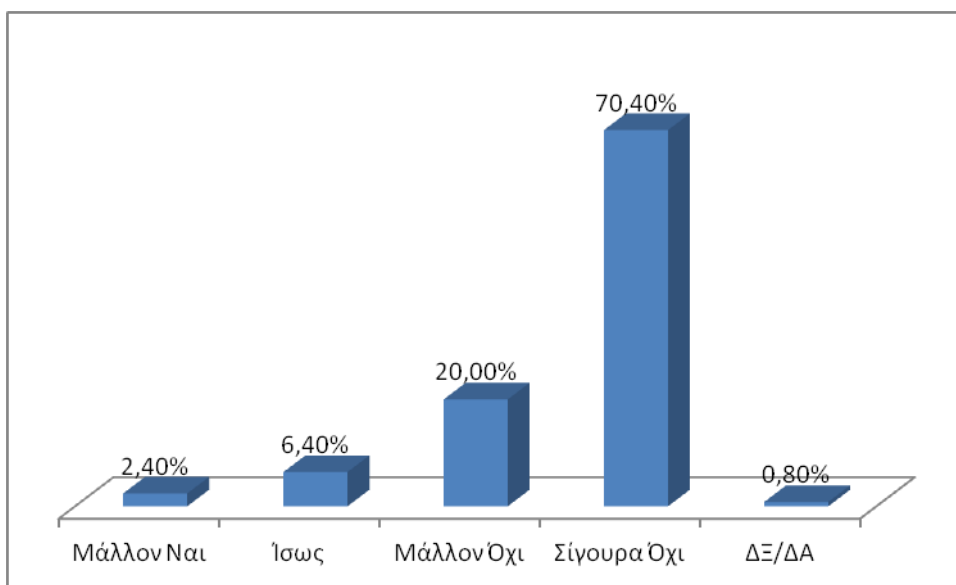
Υπερβολικό ποσοστό αρνητικών απαντήσεων παρουσιάζει και η κατηγορία των δημοσίων υπαλλήλων (95,65%). Αξιοσημείωτο είναι ότι η συγκεκριμένη κατηγορία σε άλλες ερωτήσεις έχει απαντήσει ότι ελέγχεται λιγότερο από άλλες επαγγελματικές ομάδες και ότι μάλιστα δεν θεωρεί ότι η πιθανότητα να ελεγχθεί είναι αυξημένη. Το ποσοστό των αρνητικών απαντήσεων στην συγκεκριμένη επαγγελματική κατηγορία δημιουργεί ερωτηματικά για το αν η εντύπωση για την έλλειψη σωστού στόχου στη δράση του φοροελεγκτικού μηχανισμού οφείλεται στην έλλειψη ελέγχου στην συγκεκριμένη κατηγορία.

4. Θεωρείτε ότι το φορολογικό βάρος κατανέμεται δίκαια;

Και σε αυτή την ερώτηση οι απαντήσεις αντικατοπτρίζουν την απογοήτευση για την λειτουργία του φορολογικού συστήματος. Πάνω από το 90% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι θεωρούν το φορολογικό σύστημα άδικο.

Σε αυτή την ερώτηση δεν παρουσιάζονται αξιοσημείωτες διαφοροποιήσεις. Το σύνολο των αρνητικών απαντήσεων αθροίζει σταθερά

ένα ποσοστό γύρω στο 90% και μάλιστα με βεβαιότητα γύρω στο 70% σταθερά. Στις περιπτώσεις των δημοσίων υπαλλήλων και της εισοδηματικής κατηγορίας €12.000-€16.000 το αντίστοιχο άθροισμα των αρνητικών απαντήσεων παρουσιάζει ποσοστό πάνω του 95%.

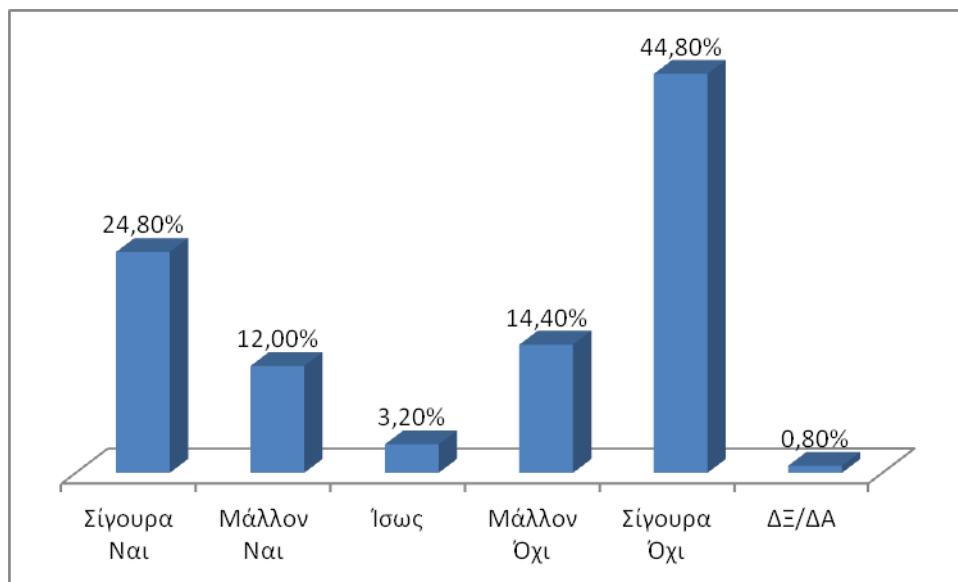
Διάγραμμα 12. Θεωρείτε ότι το φορολογικό βάρος κατανέμεται δίκαια;

Διαφοροποίηση παρουσιάζει μόνο η επαγγελματική κατηγορία «Άλλο» όπου περιλαμβάνει κυρίως αγρότες όπου το αποτέλεσμα είναι «Μάλλον Ναι» 28,57%, «Μάλλον Όχι» 0% και «Σίγουρα όχι» 57,14%.

5. Έχετε ελεγχθεί ποτέ από την αρμόδια οικονομική υπηρεσία;

Οι απαντήσεις στην ερώτηση αυτή είναι σημαντικές γιατί μπορούν να περιγράψουν τη δράση του φοροελεγκτικού μηχανισμού. Είναι επίσης αρκετά διαφωτιστικές στην ερμηνεία των ερωτήσεων για το αν είναι εύκολο να φοροδιαφύγει κανείς και για το αν οι φορολογικοί έλεγχοι στρέφονται κατά της κατηγορίας των φορολογουμένων με την μεγαλύτερη φοροδιαφυγή. Το 60% των ερωτηθέντων απάντησε ότι δεν έχει ελεγχθεί ποτέ έναντι του 38% ότι έχει σίγουρα ή μάλλον ελεγχθεί. Ενδιαφέρον έχει

να παρουσιάσουμε τις απαντήσεις ανά επαγγελματική και εισοδηματική κατηγορία καθώς και ανάλογα με το περιβάλλον κατοικίας των ερωτώμενων.

Διάγραμμα 13. Έχετε ελεγχθεί ποτέ από την αρμόδια οικονομική υπηρεσία;

Σε σχέση με την επαγγελματική δραστηριότητα των ερωτώμενων το 83% των ελεύθερων επαγγελματιών έχει ελεγχθεί ενώ η τάξη των μισθωτών δεν έχει ελεγχθεί σε ποσοστά που κυμαίνονται από 60%-73%.

	Σίγουρα Ναι	Μάλλον Ναι	Ίσως	Μάλλον Όχι	Σίγουρα Όχι	ΔΞ/ΔΑ
Άλλο	14,29%	0,00%	14,29%	28,57%	28,57%	14,29%
Άνεργος	21,43%	7,14%	0,00%	21,43%	50,00%	0,00%
Δημ. Υπάλληλος	17,39%	8,70%	0,00%	13,04%	60,87%	0,00%
Ελ. Επαγγελματίας	62,50%	20,83%	0,00%	4,17%	12,50%	0,00%
Ιδ. Υπάλληλος	14,89%	10,64%	4,26%	17,02%	53,19%	0,00%
Συνταξιούχος	10,00%	20,00%	10,00%	10,00%	50,00%	0,00%
Σύνολο Ερωτηθέντων	24,80%	12,00%	3,20%	14,40%	44,80%	0,80%

Πίνακας 3 Φορολογικοί έλεγχοι ανά επαγγελματική κατηγορία

Επίσης αυξημένα ποσοστά ελέγχου παρουσιάζουν οι ερωτώμενοι με εισόδημα πάνω από €26.000 ετησίως.

	Σίγουρα Ναι	Μάλλον Ναι	Ίσως	Μάλλον Όχι	Σίγουρα Όχι	ΔΞ/ΔΑ
0€-5.000€	25,81%	3,23%	3,23%	25,81%	41,94%	0,00%
5.001€-12.000€	17,65%	20,59%	2,94%	11,76%	47,06%	0,00%
12.001€-16.000€	26,09%	13,04%	4,35%	8,70%	47,83%	0,00%
16.001€-26.000€	26,92%	11,54%	3,85%	3,85%	53,85%	0,00%
26.001€-40.000€	28,57%	14,29%	0,00%	42,86%	14,29%	0,00%
40.001€-60.000€	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	50,00%
>60.000€	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	0,00%
ΔΞ/ΔΑ	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Σύνολο Ερωτηθέντων	24,80%	12,00%	3,20%	14,40%	44,80%	0,80%

Πίνακας 4. Φορολογικοί έλεγχοι ανά Εισοδηματική κατηγορία

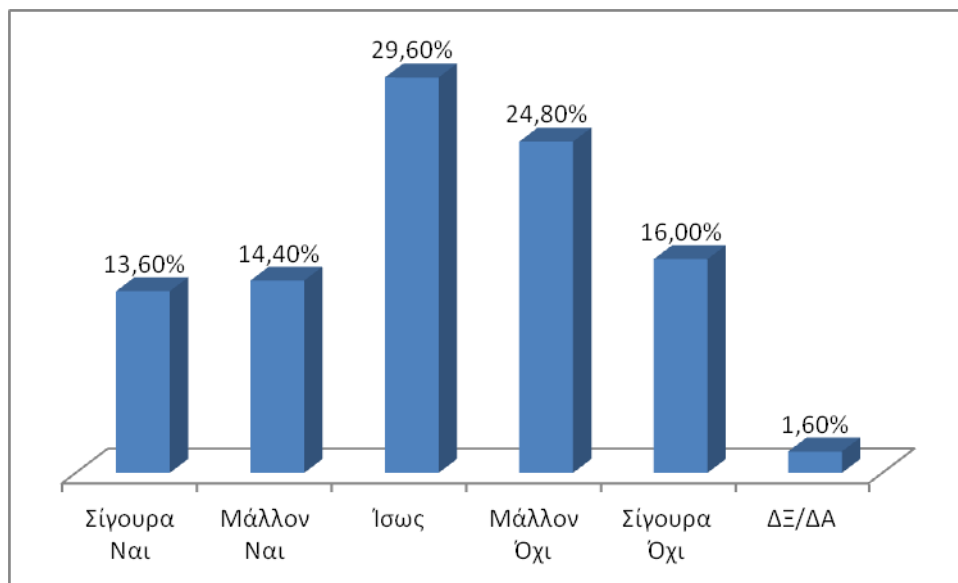
Αξιοσημείωτο επίσης είναι ότι οι ερωτώμενοι που μένουν σε αγροτικές περιοχές δηλώνουν πως δεν έχουν ελεγχθεί ποτέ ενώ φαίνεται στα αστικά κέντρα να έχουν γίνει περισσότεροι έλεγχοι.

	Σίγουρα Ναι	Μάλλον Ναι	Ίσως	Μάλλον Όχι	Σίγουρα Όχι	ΔΞ/ΔΑ
Αγροτικό	0,00%	0,00%	11,11%	22,22%	66,67%	0,00%
Ημιαστικό	21,88%	12,50%	3,13%	21,88%	40,63%	0,00%
Αστικό εκτός Αθήνας	28,57%	14,29%	2,60%	11,69%	41,56%	1,30%
Αθήνα	28,57%	0,00%	0,00%	0,00%	71,43%	0,00%
Γενικό άθροισμα	24,80%	12,00%	3,20%	14,40%	44,80%	0,80%

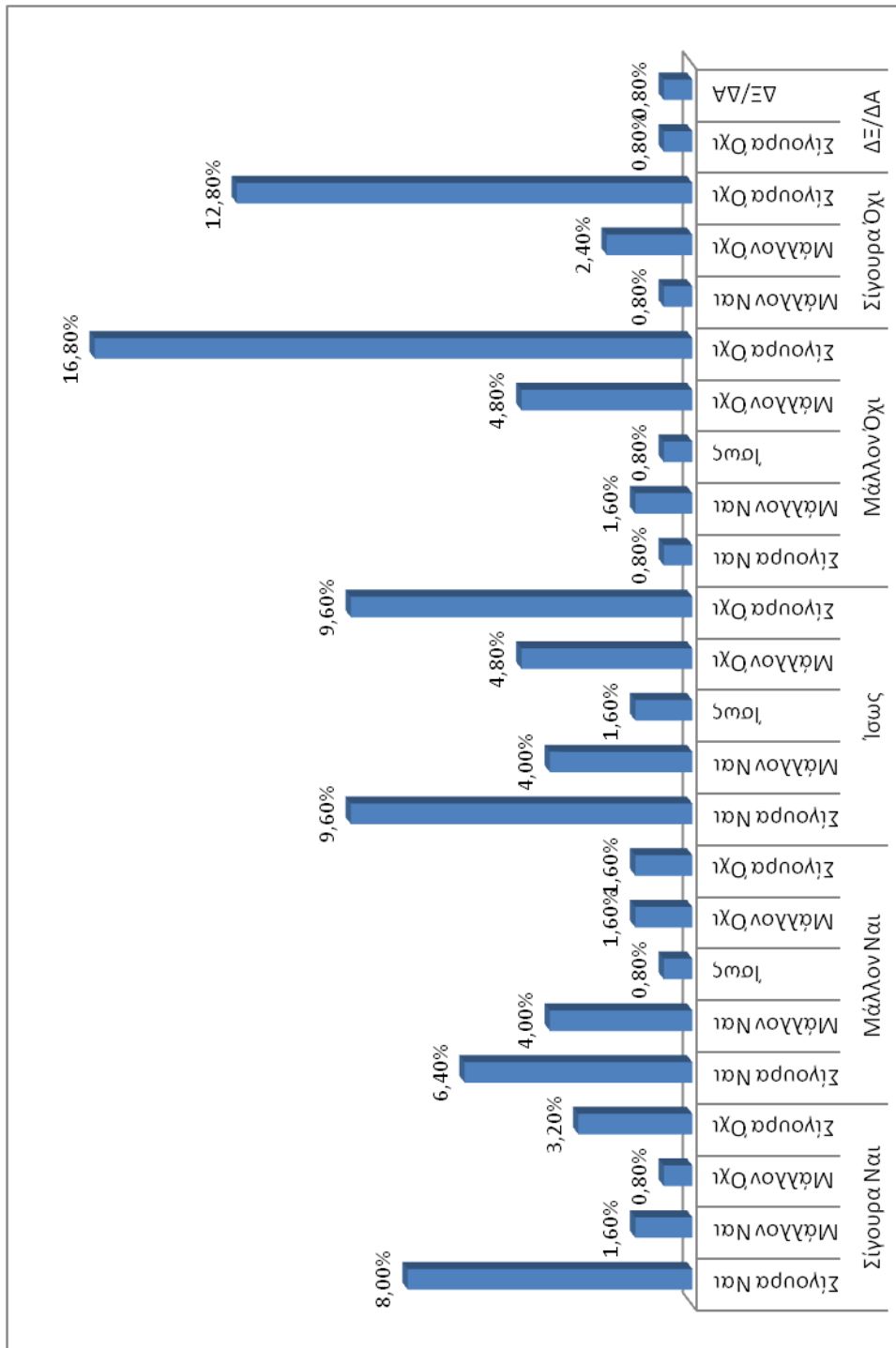
Πίνακας 5. Φορολογικοί έλεγχοι ανά κατηγορία περιβάλλοντος

6. Υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να γίνει φορολογικός έλεγχος των εισοδημάτων σας;

Οι απαντήσεις σε αυτή την ερώτηση βλέπουμε ότι προσεγγίζουν την κανονική κατανομή με ελαφρώς αυξημένες τις αρνητικές απαντήσεις. Στο θεωρητικό μέρος της εργασίας αναφερθήκαμε στην σημασία που έχει η πεποίθηση του φορολογούμενου για το αν θα ελεγχθεί στη διαμόρφωση της συμπεριφοράς του για το αν θα αποκρύψει φορολογητέο εισόδημα ή όχι. Στο Διάγραμμα 15 παρουσιάζεται ο συνδυασμός των απαντήσεων στην ερώτηση για το αν έχετε ελεγχθεί ποτέ με το αν πιστεύεται ότι θα ελεγχθείτε. Είναι φανερό ότι η πεποίθηση για το αν θα ελεγχθεί κάποιος εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το αν έχει ελεγχθεί στο παρελθόν.

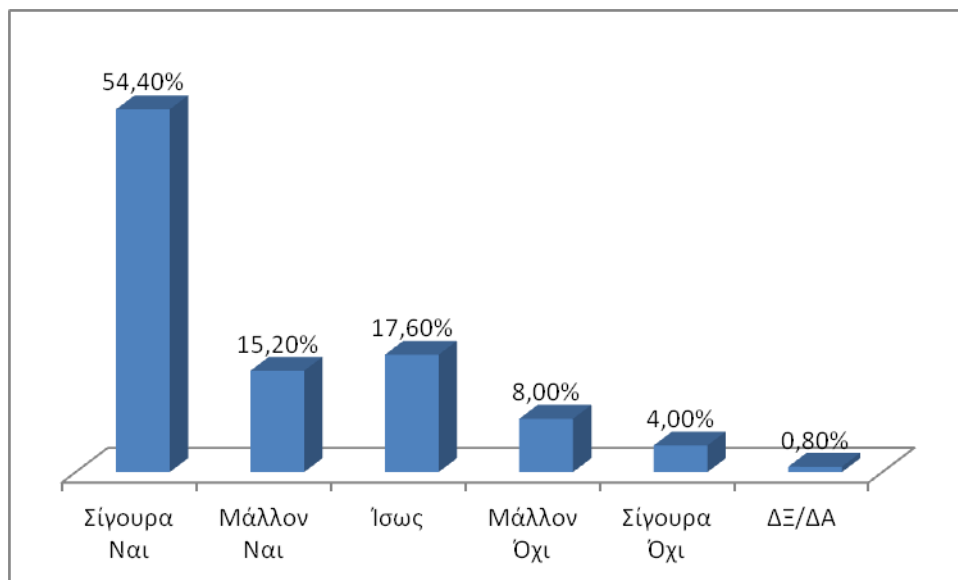

Διάγραμμα 14. Υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να γίνει φορολογικός έλεγχος των εισοδημάτων σας;

Διάγραμμα 15:Πιθανότητα ελέγχου σε σχέση με προηγούμενο έλεγχο.

8. Η οικονομική κρίση οφείλεται εν μέρει και στην αναποτελεσματικότητα του φορολογικού μηχανισμού;

Διάγραμμα 16. Η οικονομική κρίση οφείλεται εν μέρει και στην αναποτελεσματικότητα του φορολογικού μηχανισμού;

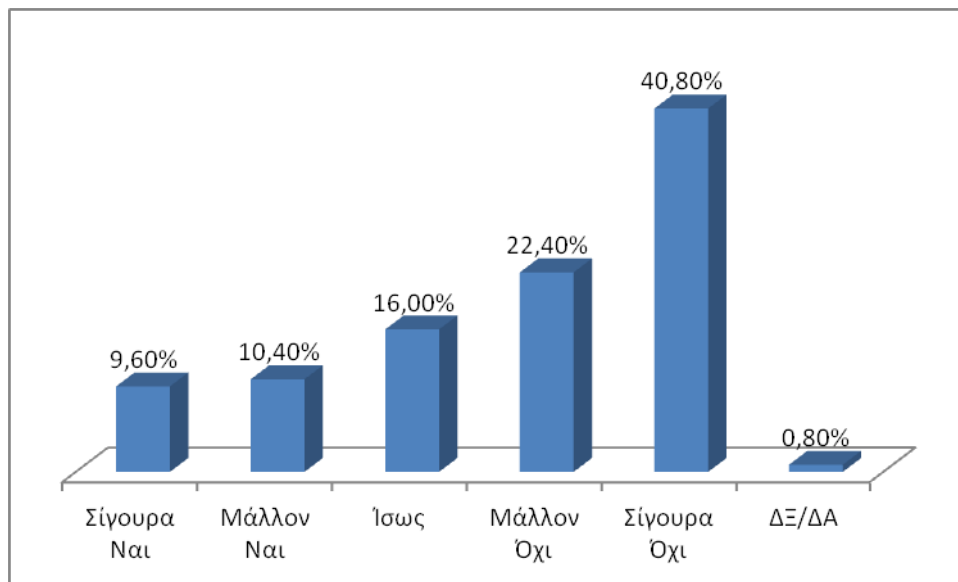
Το 70% των ερωτηθέντων απέδωσε ευθύνη για την οικονομική κρίση στην αναποτελεσματικότητα του φορολογικού μηχανισμού.

Τα ποσοστά δεν διαφοροποιούνται σημαντικά στις διάφορες κατηγορίες παρά μόνο στις μεγαλύτερες ηλικίες και στους συνταξιούχους όπου το ποσοστό φτάνει το 90%

9. Εάν γινόταν έλεγχος και είχατε υποπέσει σε φορολογικά αδικήματα θα επιχειρούσατε να δωροδοκήσετε κρατικό λειτουργό για να αποφύγετε τις κυρώσεις;

Ένας στους πέντε ερωτηθέντες θα δωροδοκούσε κρατικό λειτουργό σε περίπτωση που είχε διαπράξει φορολογικά αδικήματα προκειμένου να αποφύγει τις κυρώσεις. Αν και η ερώτηση είναι υποθετική για να εξασφαλίσει όσο το δυνατόν περισσότερο ειλικρινείς απαντήσεις το

αποτέλεσμα δεν είναι ενθαρρυντικό. Αξιοσημείωτο είναι ότι τα ποσοστά των απαντήσεων δεν παρουσιάζουν σημαντική διαφοροποίηση ανάμεσα στις κατηγορίες που η έρευνα έδειξε ότι αποτελούν στόχο του φοροελεγκτικού μηχανισμού.

Διάγραμμα 17. Εάν γινόταν έλεγχος και είχατε υποπέσει σε φορολογικά αδικήματα θα επιχειρούσατε να δωροδοκήσετε κρατικό λειτουργό για να αποφύγετε τις κυρώσεις;

Αντίθετα, διαφοροποίηση εμφανίζεται στις νεαρές ηλικίες. Οι νέοι έως 25 ετών δήλωσαν ότι θα δωροδοκούσαν σε ποσοστό 31% ενώ οι νέοι από 25-35 ετών σε ποσοστό 11%. Η συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα εμφανίζει και το υψηλότερο ποσοστό (60%) στην απάντηση «Σίγουρα Όχι».

Εκτός από την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο δείχνει να είναι ένας παράγοντας που επηρεάζει την απάντηση στο συγκεκριμένο ερώτημα. Το 45% των ερωτηθέντων υποχρεωτικής εκπαίδευσης απάντησαν ότι θα δωροδοκούσαν κρατικό λειτουργό. Αντίθετα τα ποσοστά δείχνουν να μειώνονται καθώς αυξάνεται το μορφωτικό επίπεδο.

Αξιοσημείωτο είναι ότι αυξημένο ποσοστό (33,3%) παρουσιάζει η απάντηση «Σίγουρα Ναι» στην κατηγορία του αγροτικού πληθυσμού ενώ το σύνολο των θετικών απαντήσεων πλησιάζει το 45%. Θα πρέπει ωστόσο να

σημειώσουμε ότι η συγκεκριμένη κατηγορία παρουσίαζε μηδενικά ποσοστά ελέγχου σε προηγούμενη ερώτηση.

5.3 Γνώμες και αντιλήψεις σχετικά με τη φοροδιαφυγή

Στο δεύτερο μέρος της έρευνας προσπαθούμε να ανιχνεύσουμε τους παράγοντες εκείνους που μεταβάλλουν την ροπή του φορολογουμένου προς φοροδιαφυγή. Στις ερωτήσεις 1, 9 και 10 γίνεται απόπειρα να ανακαλύψουμε τις αντιλήψεις των φορολογουμένων για το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Πιο συγκεκριμένα προσπαθούμε να ανακαλύψουμε πώς οι ερωτηθέντες αξιολογούν το φαινόμενο από την πλευρά της συμπεριφοράς των φορολογουμένων, ενώ στις ερωτήσεις 5, 7, 8, προσπαθούμε να δούμε πώς συνδέουν το φαινόμενο με την οικονομική κρίση. Στις ερωτήσεις 2 και 6 προσπαθούμε να δούμε αν στο δείγμα μας επαληθεύεται η θεωρία ότι η ροπή για φοροδιαφυγή εξαρτάται από την αποτελεσματικότητα του φορολογικού μηχανισμού ενώ στις ερωτήσεις 3 και 4 εάν η ροπή για φοροδιαφυγή εξαρτάται από το ύψος του εισοδήματος¹.

1. Πιστεύετε ότι η φοροδιαφυγή εμφανίζεται συχνότερα στα υψηλότερα ή στα χαμηλότερα εισοδήματα;

Το 75,2% των ερωτηθέντων απάντησε ότι πιστεύει ότι φοροδιαφεύγουν οι φορολογούμενοι με υψηλότερο εισόδημα. Όπως είναι αναμενόμενο τα ποσοστά διαφοροποιούνται ανάλογα με την εισοδηματική κλάση. Ερωτώμενοι με εισόδημα έως €6.000 απάντησαν σε ποσοστά 80% ότι η φοροδιαφυγή εμφανίζεται στα υψηλότερα εισοδήματα και σε ποσοστό 15% ότι είναι ανεξάρτητη του ύψους του εισοδήματος έναντι αντίστοιχων ποσοστών 74% και 27% που απάντησαν οι ερωτηθέντες με εισόδημα άνω

¹ Η παρουσίαση των ερωτήσεων θα γίνει με την σειρά που αναφέρεται εδώ, ο λόγος που τοποθετήθηκαν διαφορετικά στο ερωτηματολόγιο ήταν γιατί πιστεύαμε ότι έτσι εξυπηρετούνταν η καλύτερη ροή του.

των €6.000. Σημαντικά αυξημένο ήταν και το ποσοστό της απάντησης ότι φοροδιαφεύγουν περισσότερο τα υψηλά εισοδήματα (89%) στην επαγγελματική κατηγορία των ιδιωτικών υπαλλήλων καθώς και στις απαντήσεις των ανθρώπων που κατοικούν σε αγροτικές περιοχές (88%). Από την άλλη μεριά οι κατηγορίες όπου η απάντηση ότι η φοροδιαφυγή είναι ανεξάρτητη του ύψους του εισοδήματος εμφάνισε τα μεγαλύτερα ποσοστά στις ηλικίες άνω των 45 ετών (36%) και στους συνταξιούχους (50%) καθώς και στις απαντήσεις των δημοσίων υπαλλήλων (30%) και των ελεύθερων επαγγελματιών (33%)

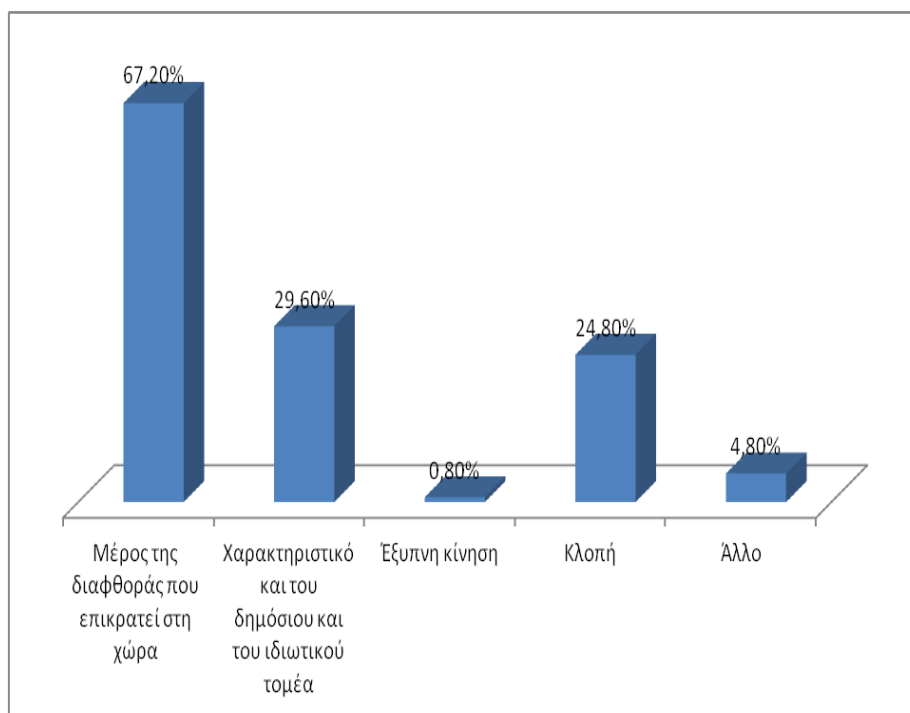
Διάγραμμα 18. Πιστεύετε ότι η φοροδιαφυγή εμφανίζεται συχνότερα στα υψηλότερα ή στα χαμηλότερα εισοδήματα;

2. Πιστεύετε ότι η φοροδιαφυγή σαν πράξη είναι:

- a. Μέρος της διαφθοράς που επικρατεί στη χώρα
- b. Χαρακτηριστικό και του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα
- c. Έξυπνη κίνηση
- d. Κλοπή
- e. Άλλο

Το 67% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι θεωρούν την φοροδιαφυγή μέρος της διαφθοράς που επικρατεί στην χώρα. Αυτή την απάντηση

επέλεξαν σε μεγαλύτερα ποσοστά ανθρώπων που είχαν πανεπιστημιακή εκπαίδευση σε ποσοστό 73% ενώ οι ερωτηθέντες με υποχρεωτική και δευτεροβάθμια εκπαίδευση την επέλεξαν σε ποσοστό 57%. Σε υψηλά ποσοστά την επέλεξαν δημόσιοι υπάλληλοι (78%), ιδιωτικοί υπάλληλοι (70%) και συνταξιούχοι. Οι ελεύθεροι επαγγελματίες αντίθετα την επέλεξαν σε ποσοστό 54%. Μικρότερη διαφοροποίηση υπήρχε στις διάφορες εισοδηματικές ομάδες, ωστόσο επιλέχτηκε ως απάντηση από άτομα με εισόδημα πάνω από €6.000 σε ποσοστό 75% ενώ άτομα με μικρότερο εισόδημα την επέλεξαν σε ποσοστό 63%. Μικρότερη διαφοροποίηση υπήρξε στα ποσοστά επιλογής της στις ηλικιακές ομάδες. Ερωτηθέντες έως 45 ετών την επέλεξαν σε ποσοστό 65% ενώ μεγαλύτερες ηλικίες την επέλεξαν σε ποσοστό 72%. Συνοψίζοντας άνθρωποι άνω των 45 με ανώτερη μόρφωση κυρίως μισθωτοί και με εισόδημα άνω των €16.000 ήταν αυτή που εντάσσουν τη φοροδιαφυγή στο γενικότερο πλαίσιο της διαφθοράς που επικρατεί στην χώρα.

Διάγραμμα 19. Τι πράξη πιστεύετε ότι είναι η φοροδιαφυγή;

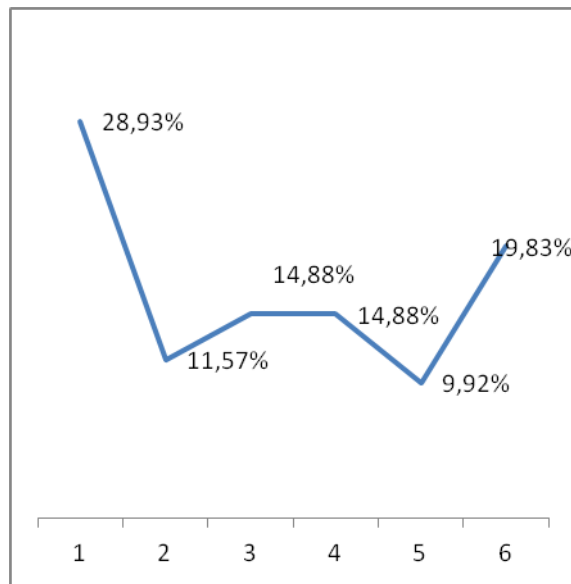
Το 29,6% θεωρεί την φοροδιαφυγή χαρακτηριστικό του δημόσιου και ιδιωτικού φορέα. Η απάντηση αυτή επιλέχτηκε κυρίως από συνταξιούχους και ελεύθερους επαγγελματίες. Ένας στους δύο συνταξιούχους επέλεξε την απάντηση αυτή ενώ το ποσοστό που σημειώθηκε στην επαγγελματική κατηγορία των ελευθέρων επαγγελματιών είναι 41%. Υψηλό ποσοστό σημειώθηκε επίσης και στις ηλικίες άνω των 45 ετών.

Ένας στους 4 ερωτηθέντες (ποσοστό 24,8%) θεωρεί την φοροδιαφυγή πράξη κλοπής. Το ποσοστό αυξάνεται στις απαντήσεις των ιδιωτικών υπαλλήλων (31%) και των συνταξιούχων (30%). Αντίθετα όσοι δήλωσαν ότι έχουν άλλη επαγγελματική δραστηριότητα/πηγή εισοδήματος (κυρίως αγρότες) και οι άνεργοι επέλεξαν αυτή την απάντηση σε ποσοστό 14% και οι ελεύθεροι επαγγελματίες σε ποσοστό 16%.

3. Πόσο σημαντικές θεωρείτε τις ακόλουθες μορφές φοροδιαφυγής (χαρακτηρίστε σε κλίμακα από 1-6) ;

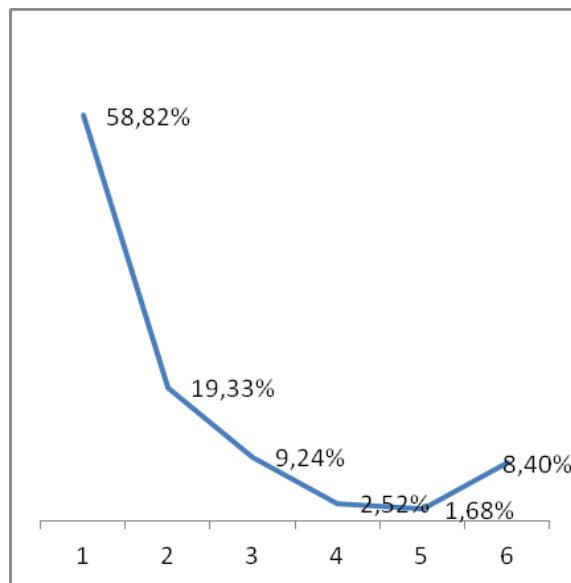
1. Συμφωνία με καταστηματάρχη να μην κοπεί απόδειξη προκειμένου πωληθεί το προϊόν σε χαμηλότερη τιμή

Στο διάγραμμα 20 φαίνεται ότι οι μισοί μόνο από τους ερωτηθέντες θεωρούν σημαντική μορφή φοροδιαφυγής τη συμφωνία με τον καταστηματάρχη ώστε να μην κοπεί απόδειξη προκειμένου να πωληθεί το προϊόν σε χαμηλότερη τιμή. Οι ελεύθεροι επαγγελματίες βαθμολόγησαν τη συγκεκριμένη πράξη ως σημαντική (1-3) σε ακόμα μικρότερο ποσοστό 39%. Αντίθετα άνθρωποι με υποχρεωτική και δευτεροβάθμια εκπαίδευση το θεωρούν ως σημαντική πράξη φοροδιαφυγής σε ποσοστό 66% έναντι ποσοστού 48% ανθρώπων που έχουν ανώτερη εκπαίδευση.

Διάγραμμα 20. Συμφωνία με τον καταστηματάρχη να μην κοπεί απόδειξη

2. Απόκρυψη εισοδημάτων/ανακριβής δήλωση εισοδήματος

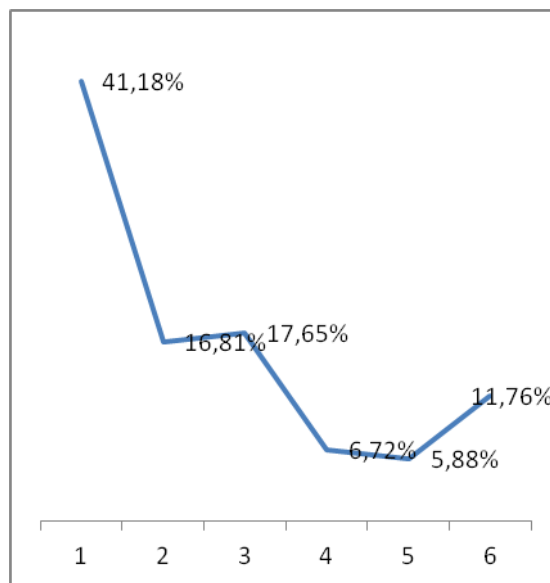
Διάγραμμα 21. Απόκρυψη εισοδημάτων/ανακριβής δήλωση εισοδήματος

Το 87% θεωρεί ότι η απόκρυψη εισοδήματος είναι σημαντική πράξη φοροδιαφυγής. Το ποσοστό γίνεται 100% στην επαγγελματική κατηγορία

των δημοσίων υπαλλήλων ενώ δεν μεταβάλλεται αισθητά στις άλλες κατηγορίες ερωτηθέντων.

3. Πώληση αγαθών χωρίς απόδειξη (από τον καταστηματάρχη)

Το 75% θεωρεί σημαντική πράξη φοροδιαφυγής την πώληση αγαθών χωρίς απόδειξη. Τα ποσοστά δεν διαφοροποιούνται σημαντικά στις διάφορες κατηγορίες ερωτηθέντων. Η κατηγορία των δημοσίων υπαλλήλων σημείωσε το υψηλότερο ποσοστό 91% ενώ οι συνταξιούχοι απάντησαν ότι θεωρούν σημαντική πράξη φοροδιαφυγής την πώληση αγαθών χωρίς απόδειξη σε ποσοστό 57%

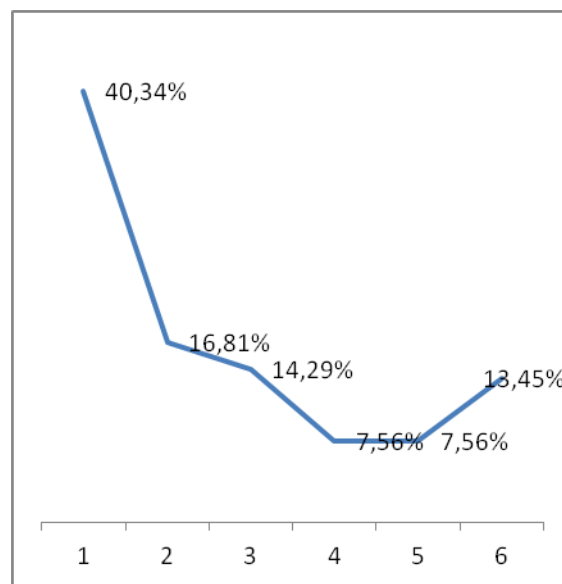

Διάγραμμα 22. Πώληση χωρίς απόδειξη

4. Αγορά από παράνομο πωλητή

Το 71% θεωρεί σημαντική πράξη φοροδιαφυγής την αγορά από παράνομο πωλητή. Τα υψηλότερα ποσοστά σημειώθηκαν στην κατηγορία

των ελεύθερων επαγγελματιών που πλήττεται άμεσα από το παραεμπόριο. Το ποσοστό των ελεύθερων επαγγελματιών που θεωρεί την αγορά από παράνομο πωλητή σημαντική πράξη φοροδιαφυγής είναι 83% . Αντίθετα οι συνταξιούχοι σημείωσαν και σε αυτή την ερώτηση το χαμηλότερο ποσοστά (56%).

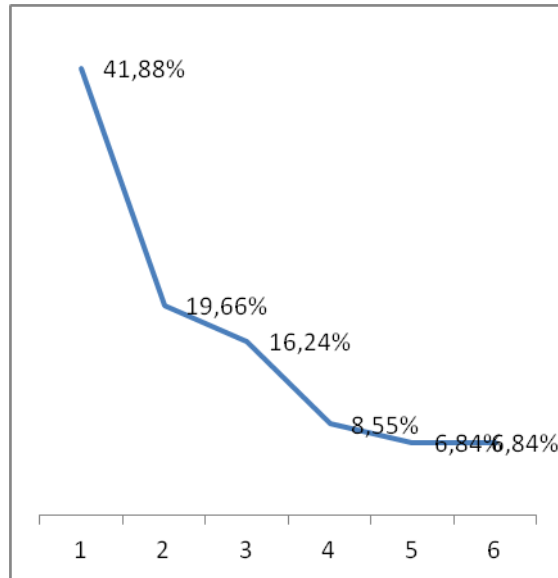

Διάγραμμα 23. Αγορά από παράνομο πωλητή

5. Παροχή και λήψη υπηρεσιών χωρίς να δηλώνεται (ιδιαίτερα μαθήματα, οικιακές βοηθοί, κτλ)

Το 78% των ερωτηθέντων θεωρεί ως σημαντική πράξη φοροδιαφυγής την παροχή και λήψη υπηρεσιών χωρίς να δηλώνεται. Το ποσοστό γίνεται 81% στους ερωτηθέντες κάτω των 45 ετών ενώ είναι 62% στις ηλικίες άνω των 45. Σημαντική διαφοροποίηση υπάρχει και μεταξύ των άγαμων και έγγαμων. Στους άγαμους το ποσοστό είναι 68% και στους έγγαμους 89%. Σε ότι αφορά την επαγγελματική δραστηριότητα όσοι δήλωσαν ότι έχουν άλλη δραστηριότητα που δεν κατονομαζόταν στην λίστα

θεωρούν την συγκεκριμένη πράξη σημαντική μόνο σε ποσοστό 50%. Χαμηλά ποσοστά σημείωσαν και οι συνταξιούχοι και οι άνεργοι (57%).

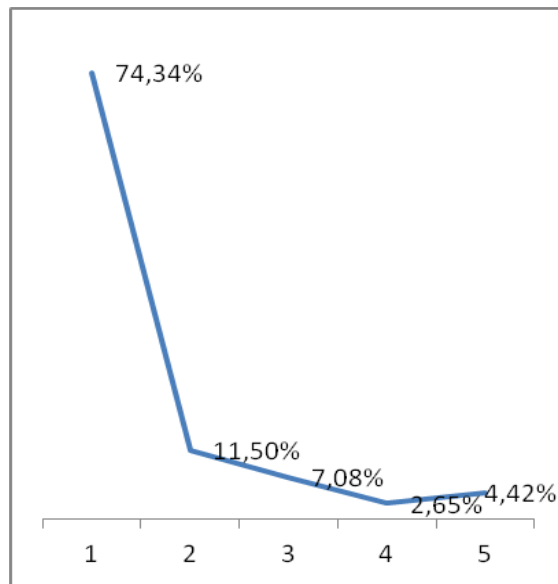

Διάγραμμα 24. Παροχή και λήψη υπηρεσιών χωρίς να δηλώνεται

Αντίθετα οι ιδιωτικοί υπάλληλοι θεωρούν σημαντική πράξη φοροδιαφυγής την παροχή και λήψη υπηρεσιών χωρίς να δηλώνεται σε ποσοστό 87%. Πολύ υψηλό ποσοστό (96%) καταγράφεται και στην εισοδηματική κατηγορία €16.000-€26.000 αντίθετα στα εισοδήματα άνω των 26 χιλιάδων το ποσοστό πέφτει στο 57%.

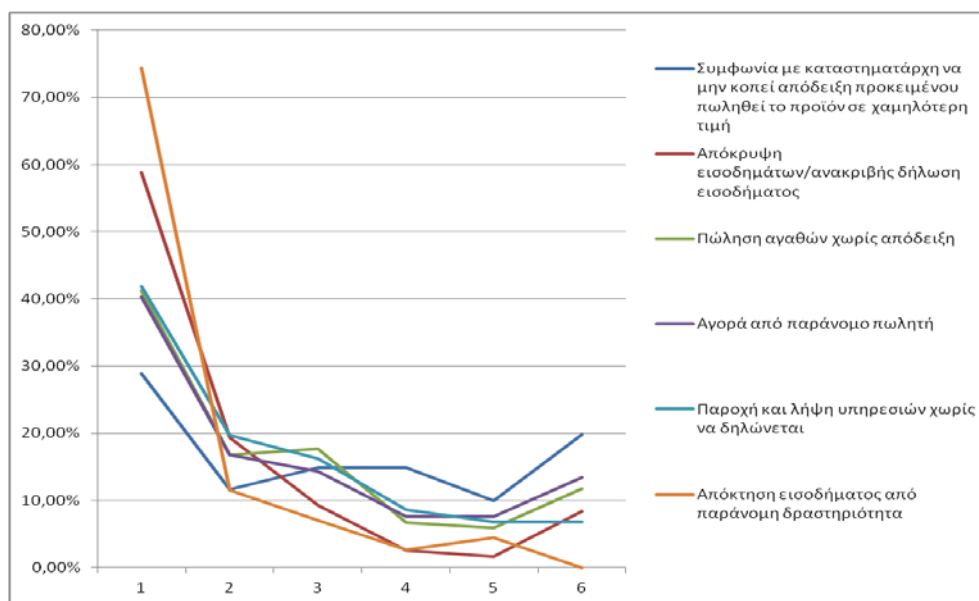
6. Απόκτηση εισοδήματος από παράνομη δραστηριότητα

Η σημαντικότερη πράξη φοροδιαφυγής θεωρείται η απόκτηση εισοδήματος από παράνομη δραστηριότητα. Το 93% των ερωτηθέντων στην κλίμακα 1-6 της απέδωσε βαθμό 1-3. Ανάμεσα στις διάφορες κατηγορίες δεν υπήρξε σημαντική διαφοροποίηση.

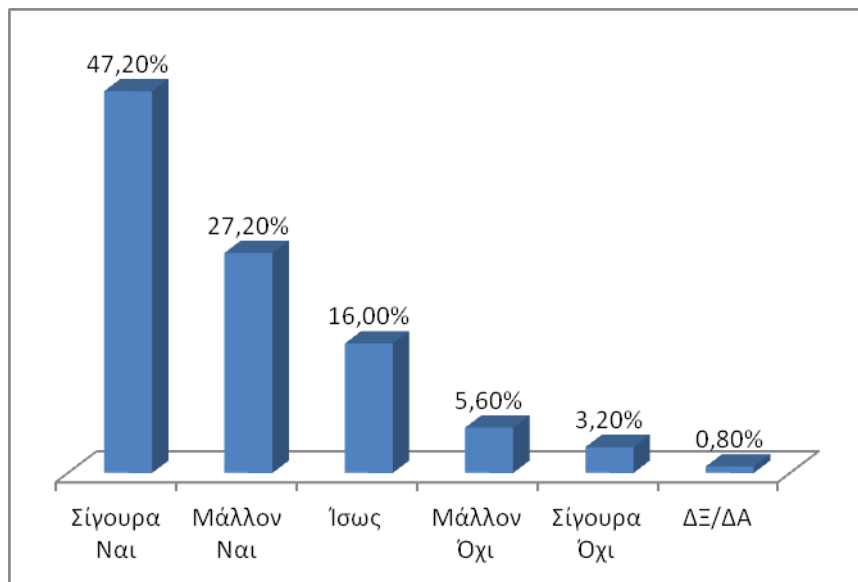
Διάγραμμα 25. Απόκτηση εισοδήματος από παράνομη δραστηριότητα

Στο διάγραμμα 26 έχει γίνει η σύνθεση των διαγραμμάτων της ερώτησης. Η απόκτηση εισοδήματος από παράνομη δραστηριότητα θεωρείται η πιο σημαντική πράξη φοροδιαφυγής ενώ η συμφωνία με τον καταστηματάρχη για να μην κοπεί απόδειξη θεωρείται η λιγότερο σημαντική πράξη φοροδιαφυγής.

Διάγραμμα 26 Πόσο σημαντικές κρίνεται τις ακόλουθες μορφές φοροδιαφυγής

4. Πιστεύετε ότι η οικονομική κρίση οφείλεται κατά ένα μέρος και στην εκτεταμένη φοροδιαφυγή που σημειώνεται στη χώρα μας;

Διάγραμμα 27. Πιστεύετε ότι η οικονομική κρίση οφείλεται κατά ένα μέρος και στην εκτεταμένη φοροδιαφυγή που σημειώνεται στη χώρα μας;

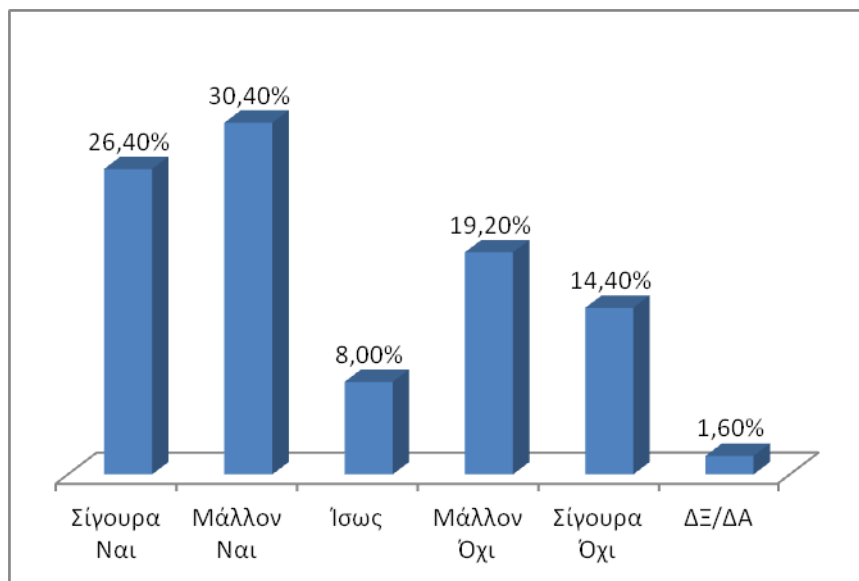
Τρεις στους τέσσερις ερωτηθέντες απάντησαν ότι πιστεύουν ότι η κρίση οφείλεται εν μέρει και στην εκτεταμένη φοροδιαφυγή που σημειώνεται στην χώρα μας.

Το 86% των δημοσίων υπαλλήλων και το 80% των συνταξιούχων έδωσαν θετική απάντηση στην ερώτηση ενώ το χαμηλότερο ποσοστό θετικών απαντήσεων συγκεντρώθηκε από τους ελεύθερους επαγγελματίες όπου οι απαντήσεις «Σίγουρα Ναι» και «Μάλλον Ναι» άθροισαν ποσοστό 58%.

5. Έχετε αλλάξει την στάση / αντίληψή σας απέναντι στην φοροδιαφυγή αυτή την περίοδο της κρίσης στην χώρα μας;

Το 65% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι η στάση/αντίληψή τους απέναντι στη φοροδιαφυγή έχει αλλάξει ή ίσως έχει αλλάξει λόγω της κρίσης. Οι κατηγορίες που δείχνουν να έχουν επηρεαστεί περισσότερο είναι οι ερωτηθέντες που δεν έχουν ανώτατη ή ανώτερη εκπαίδευση (75%), οι άνεργοι (78%), οι ελεύθεροι επαγγελματίες (75%) καθώς επίσης και οι ερωτηθέντες που δήλωσαν ετήσιο εισόδημα €12.000 - €26.000 .

Στον αντίποδα, αυτοί που δείχνουν να έχουν μεταβάλλει τις απόψεις τους για τη φοροδιαφυγή λιγότερο είναι οι άνθρωποι που έχουν ανώτατη ή ανώτερη εκπαίδευση (57%) και όσοι δήλωσαν ετήσιο εισόδημα πάνω από €26.000 .

Διάγραμμα 28. Έχετε αλλάξει την στάση / αντίληψή σας απέναντι στην φοροδιαφυγή αυτή την περίοδο της κρίσης στην χώρα μας;

Επίσης το ποσοστό αρνητικών απαντήσεων είναι ανάλογο με τον πληθυσμό στο περιβάλλον των ερωτηθέντων. Αρνητικά απάντησαν σε

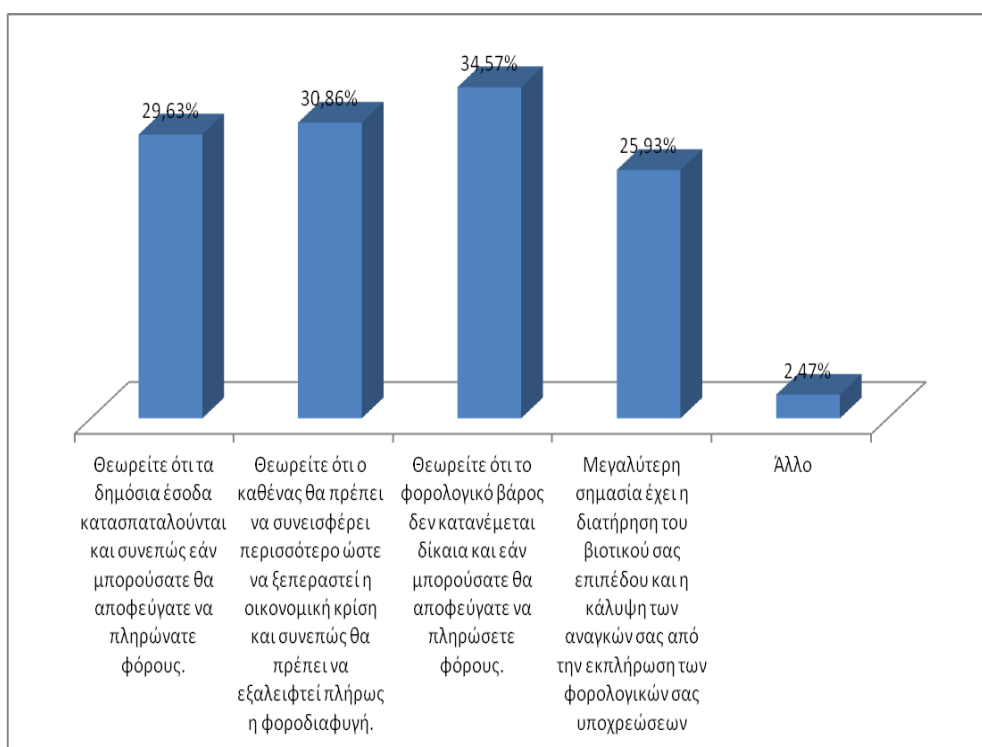
ποσοστό 22% όσοι ζουν σε αγροτικές περιοχές 25% όσοι ζουν σε ημιαστικές και 38% όσοι ζουν σε αστικό περιβάλλον.

6. Εάν η στάση /αντίληψή σας απέναντι στην φοροδιαφυγή έχει αλλάξει την τελευταία περίοδο είναι γιατί : (μπορείτε να δώσετε παραπάνω από μία απάντηση)

- a. Θεωρείτε ότι τα δημόσια έσοδα κατασπαταλούνται και συνεπώς εάν μπορούσατε θα αποφεύγατε να πληρώνετε φόρους.**
- b. Θεωρείτε ότι ο καθένας θα πρέπει να συνεισφέρει περισσότερο ώστε να ξεπεραστεί η οικονομική κρίση και συνεπώς θα πρέπει να εξαλειφτεί πλήρως η φοροδιαφυγή.**
- c. Θεωρείτε ότι το φορολογικό βάρος δεν κατανέμεται δίκαια και εάν μπορούσατε θα αποφεύγατε να πληρώσετε φόρους.**
- d. Μεγαλύτερη σημασία έχει η διατήρηση του βιοτικού σας επιπέδου και η κάλυψη των αναγκών σας από την εκπλήρωση των φορολογικών σας υποχρεώσεων.**
- e. Άλλο**

Το 30% των ερωτηθέντων απάντησε ότι η στάση του απέναντι στη φοροδιαφυγή έχει αλλάξει γιατί θεωρεί ότι τα δημόσια έσοδα κατασπαταλούνται και συνεπώς εάν μπορούσε θα απόφευγε να πληρώνει φόρους. Η απάντηση αυτή δόθηκε σε μεγαλύτερα ποσοστά από νεαρά άτομα – την επέλεξε το 32% των ατόμων κάτω των 45 ετών ενώ μόνο το 17% των ατόμων άνω των 45. Επίσης δόθηκε από άτομα κυρίως χωρίς οικογενειακές υποχρεώσεις, 40% στους άγαμους και μόλις 19% στους έγγαμους. Επίσης σημείωσε μεγαλύτερο ποσοστό στους ερωτηθέντες με πανεπιστημιακή μόρφωση (38%) ενώ όσοι δήλωσαν υποχρεωτική και δευτεροβάθμια εκπαίδευση την επέλεξαν σε ποσοστό 20%. Τα υψηλά εισοδήματα άνω των €6.000 την επέλεξαν σε ποσοστό 40%.

Το 31% των ερωτηθέντων που η αντίληψή τους απέναντι στη φοροδιαφυγή έχει αλλάξει δήλωσε ότι θεωρεί πως ο καθένας θα πρέπει να συνεισφέρει περισσότερο για να ξεπεραστεί η οικονομική κρίση και συνεπώς θα πρέπει να εξαλειφθεί πλήρως η φοροδιαφυγή. Η συγκεκριμένη απάντηση δόθηκε σε παραπλήσια ποσοστά από όλες της κατηγορίες των ερωτηθέντων.

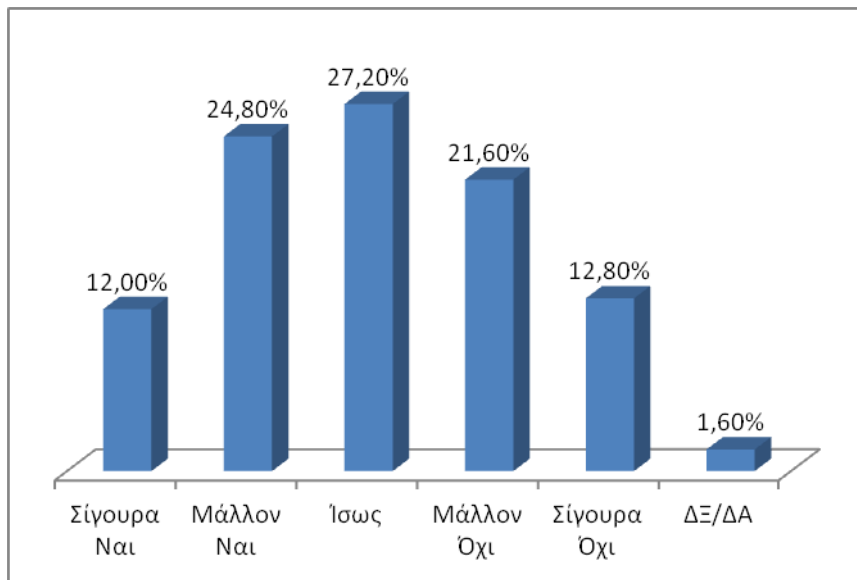
Διάγραμμα 29 Αιτίες αλλαγής στάσης/αντίληψης απέναντι στη φοροδιαφυγή;

Το υψηλότερο ποσοστό 34,5% δήλωσε ότι η στάση του απέναντι στη φοροδιαφυγή έχει αλλάξει γιατί θεωρεί ότι το φορολογικό βάρος δεν κατανέμεται δίκαια και συνεπώς εάν μπορούσε θα απέφευγε να πληρώσει φόρους. Ούτε εδώ μπορούμε να βγάλουμε ασφαλή συμπεράσματα για το ποιες κατηγορίες επέλεξαν αυτή την απάντηση αλλά τα ποσοστά δείχνουν να είναι αυξημένα στους ανθρώπους μεγαλύτερης ηλικίας με οικογενειακές υποχρεώσεις.

Το 26% δήλωσε ότι έχει μεταβάλλει την στάση του απέναντι στο φαινόμενο της φοροδιαφυγής επειδή δεν μπορεί να ανταπεξέλθει πλέον στην κάλυψη των αναγκών του.

7. Αν σας δινόταν η ευκαιρία να φοροδιαφύγετε, γιατί ενδεχομένως ξέρατε ότι δεν θα ελεγχθείτε, θα το κάνατε;

Οι απαντήσεις που δόθηκαν στην συγκεκριμένη ερώτηση δεν μας βοηθούν να καταλάβουμε αν στο δείγμα μας επαληθεύεται η θεωρία καθώς κατανέμονται κανονικά μεταξύ του «Σίγουρα Ναι» / «Μάλλον Ναι» με ποσοστό 36,8% του «Ίσως» με ποσοστό 27,2% και του «Σίγουρα Όχι» / «Μάλλον Όχι» σε ποσοστό 34,4%. Ωστόσο θα προσπαθήσουμε να συνδυάσουμε τις απαντήσεις στις διάφορες κατηγορίες με απαντήσεις που δόθηκαν σε άλλες ερωτήσεις απ' όπου μπορούμε να διεξάγουμε κάποια χρήσιμα συμπεράσματα.

Διάγραμμα 30 Αν σας δινόταν η ευκαιρία να φοροδιαφύγετε, γιατί ενδεχομένως ξέρατε ότι δεν θα ελεγχθείτε, θα το κάνατε

Στις ηλικίες 18-25 ετών η κατανομή παραμένει κανονική με ποσοστά «Σίγουρα Ναι»/«Μάλλον Ναι» 36%, «Ίσως» 27% και «Σίγουρα Όχι»/«Μάλλον Όχι» 36%. Θυμίζουμε ότι αυτή η ηλικιακή ομάδα είχε δώσει αυξημένα ποσοστά για το αν θα δωροδοκούσε κρατικό λειτουργό. Το συμπέρασμα στο οποίο μπορούμε να οδηγηθούμε είναι ότι στις αντιλήψεις της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας ο ελεγκτικός μηχανισμός είναι πλήρως απαξιωμένος. Η ροπή τους προς φοροδιαφυγή φαίνεται να είναι ανεξάρτητη από τη δράση του μηχανισμού ελέγχου καθώς δηλώνουν πρόθυμοι να συμβάλουν στη διαφθορά του συστήματος ώστε να αποφύγουν τις κυρώσεις.

Αντίθετα η αμέσως επόμενη ηλικιακή ομάδα 25-35 ετών που είχε απαντήσει σε πολύ μικρό ποσοστό (11%) ότι θα δωροδοκούσε κρατικό λειτουργό δήλωσε σε αυξημένο ποσοστό (48%) ότι δεν θα φοροδιέφευγε αν ήξερε ότι δεν επρόκειτο να ελεγχθεί. Στις μεγαλύτερες ηλικίες τα ποσοστά των θετικών απαντήσεων αυξάνονται επιβεβαιώνοντας τη θεωρία ότι η ροπή για φοροδιαφυγή αυξάνεται καθώς μειώνεται η πιθανότητα ελέγχου.

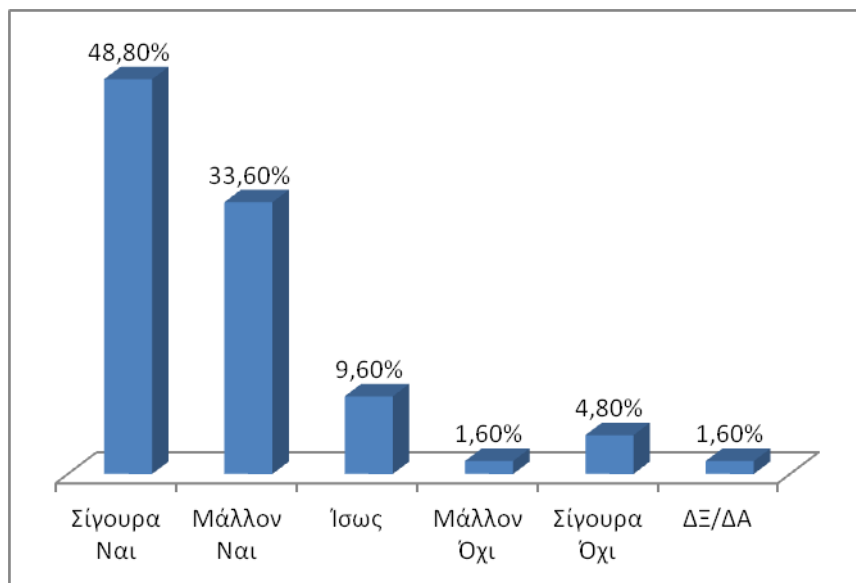
Από την άλλη μεριά, σημασία δείχνει να έχει και το μορφωτικό επίπεδο. Ερωτηθέντες με υποχρεωτική και δευτεροβάθμια εκπαίδευση απάντησαν θετικά σε ποσοστό 39% έναντι 32% που απάντησαν όσοι είχαν ανώτατη ή ανώτερη εκπαίδευση.

Ενδιαφέρον έχει να δούμε και τις απαντήσεις των κατηγοριών που δήλωσαν ότι έχουν ελεγχθεί από τις αρχές. Θυμίζουμε ότι οι ελεύθεροι επαγγελματίες δήλωσαν σε ποσοστό 83% ότι έχουν ελεγχθεί και στην παρούσα ερώτηση απάντησαν σε ποσοστό 50% ότι δεν θα επιχειρούσε να φοροδιαφύγει αν ήξερε ότι δεν θα ελεγχθεί. Αντίθετα οι δημόσιοι υπάλληλοι και συνταξιούχοι που παρουσιάζουν χαμηλά ποσοστά ελέγχου δήλωσαν ποσοστά 33% «Ναι» και 45% «Ίσως». Το συμπέρασμα που μπορούμε να διεξάγουμε είναι ότι οι φορολογικοί έλεγχοι σε ότι αφορά την επαγγελματική δραστηριότητα έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν

πρακτικές στη δράση των φορολογουμένων τέτοιες ώστε να μειώνεται η ροπή προς φοροδιαφυγή.

Δεν μπορούμε να πούμε ότι ισχύει το ίδιο σε ότι αφορά τις διάφορες εισοδηματικές ομάδες. Οι χαμηλές εισοδηματικές ομάδες που παρουσιάζουν χαμηλά ποσοστά ελέγχου επαληθεύουν την θεωρία δηλώνοντας σε ποσοστό 40% ότι θα φοροδιέφευγαν αν ήξεραν ότι δεν θα ελεγχθούν ενώ η ομάδα €12.000-€16.000 δηλώνει ότι δεν θα το έκανε σε ποσοστό 56%. Οι απαντήσεις στις υψηλότερες εισοδηματικές ομάδες δεν μπορούν να μας βοηθήσουν να διεξάγουμε ασφαλή συμπεράσματα καθώς η απάντηση «Ίσως» συγκέντρωσε ποσοστό 50%.

8. Ένας αποτελεσματικότερος φορολογικός μηχανισμός θα μείωνε την πιθανότητα να θέλετε να φοροδιαφύγετε;

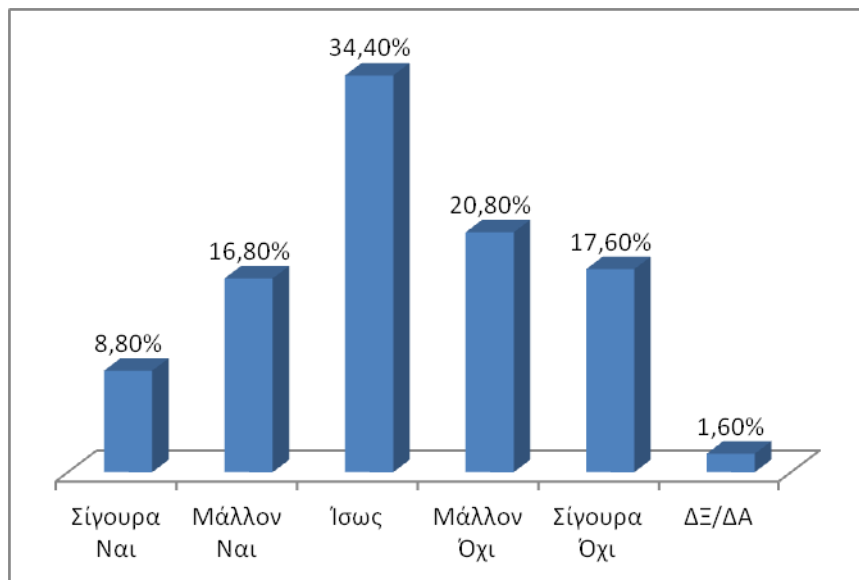

Διάγραμμα 31 Ένας αποτελεσματικότερος φορολογικός μηχανισμός θα μείωνε την πιθανότητα να θέλετε να φοροδιαφύγετε;

Και σε αυτή την ερώτηση όπως και στην προηγούμενη προσπαθούμε να δούμε αν συνδέεται η πιθανότητα ελέγχου με την ροπή προς φοροδιαφυγή. Η διαφορά με την προηγούμενη ερώτηση είναι ότι τώρα η διατύπωση έχει

αλλάξει και έχει τεθεί με τέτοιον τρόπο ώστε να συμπεριλαμβάνει και την ευθύνη του φορολογικού μηχανισμού. Με αυτή τη διατύπωση το 82,4% απάντησε ότι με έναν αποτελεσματικότερο φορολογικό μηχανισμό η ροπή του για φοροδιαφυγή θα μειωνόταν. Τα ποσοστά δεν διαφοροποιούνται σημαντικά στις διάφορες κατηγορίες.

9. Μια ενδεχόμενη αύξηση των εισοδημάτων σας, που ίσως σας κατέτασσε σε υψηλότερη φορολογική κλίμακα, θα μεγάλωνε την πιθανότητα να θέλετε να φοροδιαφύγετε;

Διάγραμμα 32 Μια ενδεχόμενη αύξηση των εισοδημάτων σας, που ίσως σας κατέτασσε σε υψηλότερη φορολογική κλίμακα, θα μεγάλωνε την πιθανότητα να θέλετε να φοροδιαφύγετε

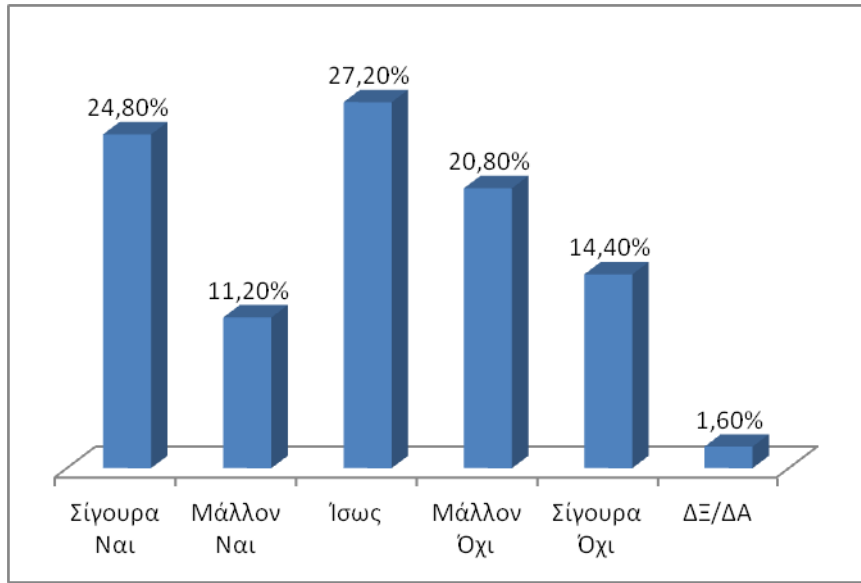
Και σε αυτή την ερώτηση οι απαντήσεις ακολουθούν την κανονική κατανομή. Συνεπώς δεν μπορούμε να διεξάγουμε ασφαλή συμπεράσματα για πιθανή σχέση της μιας θετικής μεταβολής του εισοδήματος με την ροπή για φοροδιαφυγή.

Ωστόσο αξίζει να αναφερθούμε σε κάποια διαφοροποιημένα ποσοστά που παρουσίασαν ορισμένες κατηγορίες.

Η απαντήσεις «Σίγουρα Ναι» και «Μάλλον Ναι» άθροισαν τα μεγαλύτερα ποσοστά τους στην κατηγορία των ανέργων (42%) και στην κατηγορία των ερωτηθέντων άνω των 45 ετών. Αντίθετα οι αρνητικές απαντήσεις συγκέντρωσαν τα μεγαλύτερα ποσοστά στην κατηγορίες των συνταξιούχων (50%) των ατόμων χωρίς παιδιά ή προστατευόμενα μέλη (49%) στην εισοδηματική κατηγορία €12.000-€16.000 (47%) και στην επαγγελματική κατηγορία των ελεύθερων επαγγελματιών (45%)

10. Μια μείωση των εισοδημάτων σας θα μεγάλωνε την πιθανότητα να θέλετε να φοροδιαφεύγετε;

Και σε αυτή την ερώτηση οι απαντήσεις κατανέμονται κανονικά. Ίσως δεν γίνεται άμεσα αντιληπτό γιατί όσοι απάντησαν θετικά απάντησαν με μεγαλύτερη βεβαιότητα απ' όσους απάντησαν αρνητικά ωστόσο οι θετικές απαντήσεις συγκέντρωσαν ποσοστό 36% η απάντηση «Ίσως» 27% και οι αρνητικές απαντήσεις αθροίζουν ποσοστό 36%. Η κανονικότητα εξακολουθεί να εντοπίζεται και στις επιμέρους κατηγορίες. Οι θετικές απαντήσεις σημείωσαν υψηλότερο ποσοστό (60%) στις ηλικίες άνω των 45 ετών στους άνεργους (50%) και στην εισοδηματική κατηγορία από €16.000-€26.000. Αντίθετα το μεγαλύτερο ποσοστό αρνητικών απαντήσεων (65%) δόθηκε από την εισοδηματική κατηγορία των €12.000-€16.000.

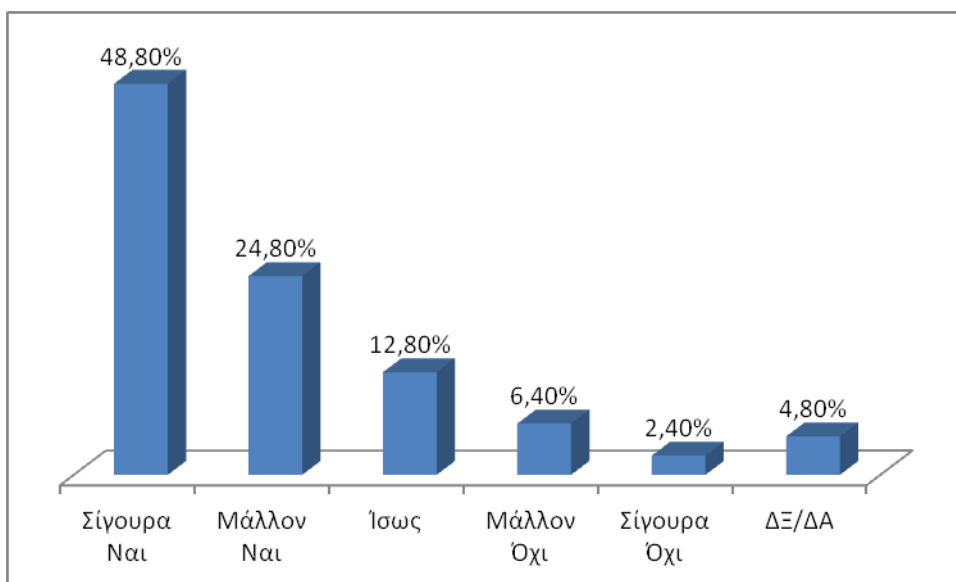

Διάγραμμα 33 Μια μείωση των εισοδημάτων σας θα μεγάλωνε την πιθανότητα να θέλετε να φοροδιαφεύγετε

5.4 Γνώμες για την αποτελεσματικότερη καταπολέμηση της φοροδιαφυγής

Στο τρίτο μέρος της έρευνας προσπαθούμε να ανιχνεύσουμε τις γνώμες και τις αντιλήψεις των ερωτηθέντων για το πώς θα αντιμετωπιστεί αποτελεσματικότερα το φαινόμενο της φοροδιαφυγής.

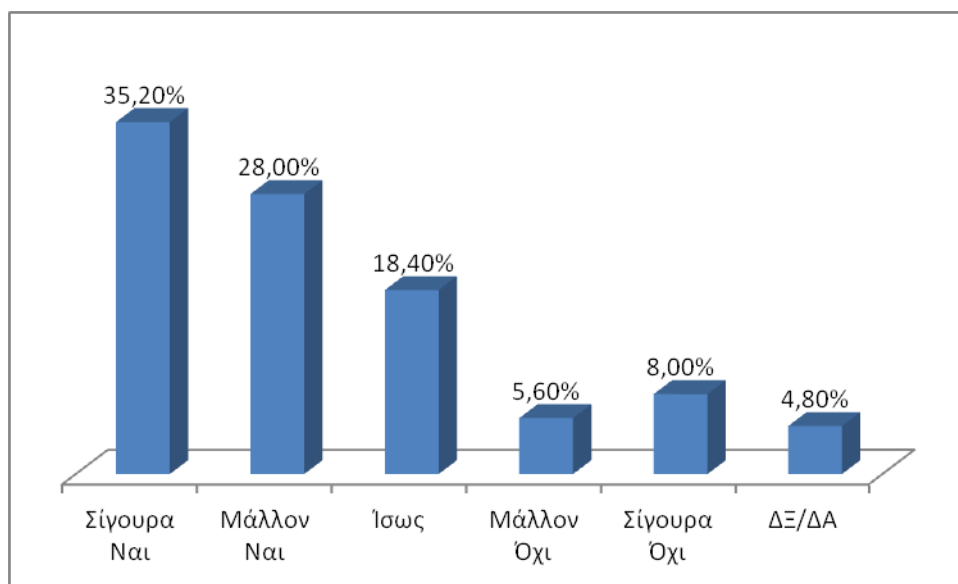
1. Πιστεύετε ότι θα πρέπει να γίνονται περισσότεροι έλεγχοι σε όλες τις κατηγορίες φορολογουμένων;

Διάγραμμα 34. Πιστεύετε ότι θα πρέπει να γίνονται περισσότεροι έλεγχοι σε όλες τις κατηγορίες φορολογουμένων;

Το 74% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι θα πρέπει να εντατικοποιηθούν οι έλεγχοι σε όλες τις κατηγορίες των φορολογουμένων. Ενδεχομένως πιστεύουν ότι το φαινόμενο είναι γενικευμένο. Θετική απάντηση στο ερώτημα έδωσαν σε μεγαλύτερο ποσοστό οι ερωτηθέντες άνω των 45 ετών (88%) οι άνεργοι (86%) και οι συνταξιούχοι (100%). Ενώ αντίθετα τα μικρότερα ποσοστά θετικών απαντήσεων έδωσαν οι κατηγορίες που δήλωσαν «Άλλο» ως επαγγελματική δραστηριότητα (56%) και οι ελεύθεροι επαγγελματίες (54%).

2. Πιστεύετε ότι θα πρέπει να γίνονται ενδεχομένως και λιγότεροι έλεγχοι αλλά να γίνετε προσεκτικότερη επιλογή των φορολογουμένων που θα ελεγχθούν;

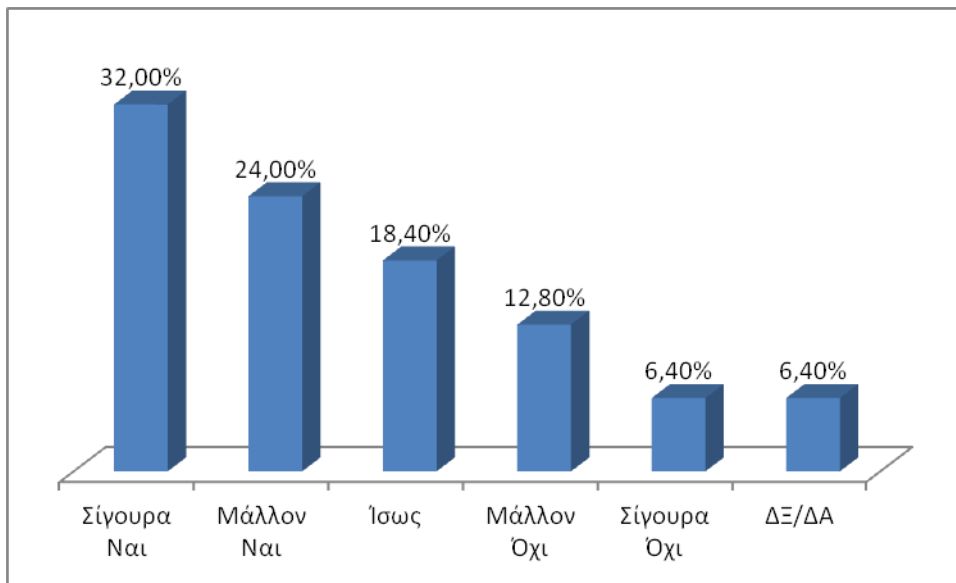

Διάγραμμα 35. Πιστεύετε ότι θα πρέπει να γίνονται ενδεχομένως και λιγότεροι έλεγχοι αλλά να γίνετε προσεκτικότερη επιλογή των φορολογουμένων που θα ελεγχθούν;

Η θετικές απαντήσεις σε αυτή την ερώτηση ήταν λιγότερες από την προηγούμενη (63%) Το αξιοσημείωτο είναι ότι οι κατηγορία των ερωτηθέντων που δήλωσαν την επιλογή «Άλλο» στην επαγγελματική δραστηριότητα και οι ελεύθεροι επαγγελματίες έδωσαν και εδώ χαμηλά ποσοστά θετικών απαντήσεων (43% και 50% αντίστοιχα). Όσο αφορά την επαγγελματική κατηγορία των ελεύθερων επαγγελματιών οι απαντήσεις τους μπορούν να εξηγηθούν αφού είναι η κατηγορία των φορολογουμένων που δήλωσε ότι έχει υποστεί τους περισσότερους ελέγχους συνεπώς δεν πιστεύει ότι η εντατικοποίηση στοχευμένη ή μη μπορεί να αντιμετωπίσει το πρόβλημα όσο μπορεί να πιστεύουν άλλες κατηγορίες όπου οι έλεγχοι δεν είναι τόσο εντατικοί.

Οι ερωτηθέντες μεγαλύτερης ηλικίας άνω των 45 έδωσαν και εδώ θετική απάντηση σε μεγαλύτερο ποσοστό από το μέσο όρο (76%)

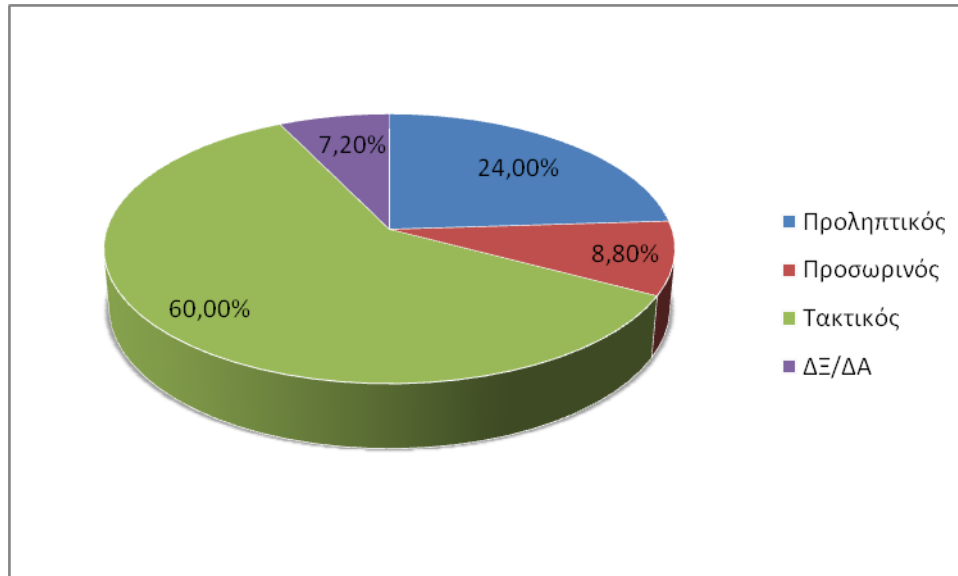
3. Πιστεύετε ότι αποτελεσματικότεροι έλεγχοι θα βοηθούσαν στην αύξηση των εσόδων και στην έξοδο από την κρίση;

Διάγραμμα 36. Πιστεύετε ότι αποτελεσματικότεροι έλεγχοι θα βοηθούσαν στην αύξηση των εσόδων και στην έξοδο από την κρίση;

Μόνο το 56% των ερωτηθέντων αναγνωρίζει ως μέτρο αντιμετώπισης της κρίσης έναν αποτελεσματικότερο φορολογικό μηχανισμό. Είναι αξιοσημείωτη η απόκλιση των ποσοστών των θετικών απαντήσεων που έδωσαν οι επαγγελματικές ομάδες των δημοσίων υπαλλήλων και των ελεύθερων επαγγελματιών. Οι δημόσιοι υπάλληλοι απάντησαν θετικά στην παραπάνω ερώτηση σε ποσοστό 78% ενώ οι ελεύθεροι επαγγελματίες σε ποσοστό μόνο 38%.

4. Ποιο είδος ελέγχου πιστεύετε ότι είναι πιο αποτελεσματικό;

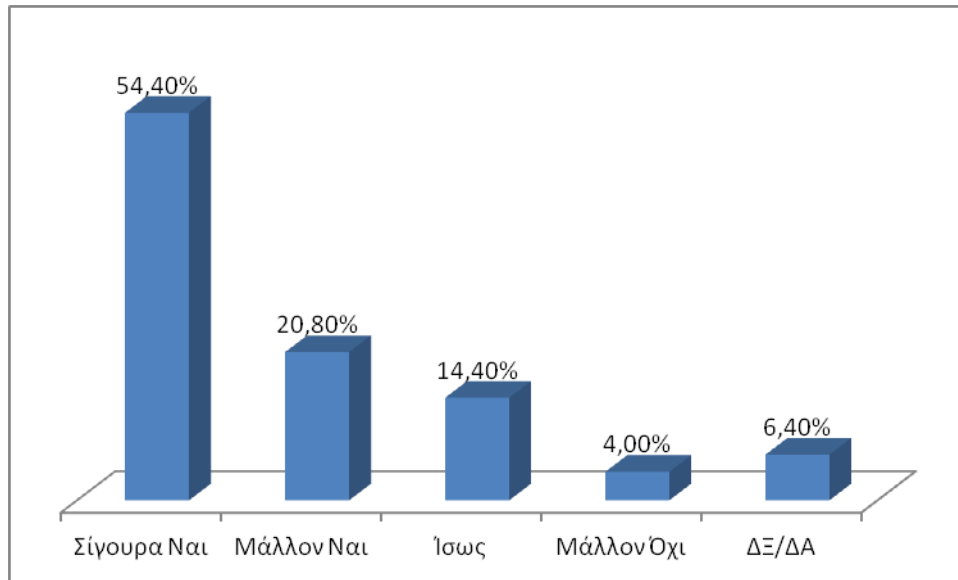
Διάγραμμα 37. Ποιο είδος ελέγχου πιστεύετε ότι είναι πιο αποτελεσματικό;

Το 60% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι πιο αποτελεσματικοί είναι οι τακτικοί έλεγχοι. Τα ποσοστά δεν μεταβάλλονται σημαντικά στις διάφορες κατηγορίες ερωτηθέντων. Οι απαντήσεις τόσο σε αυτή όσο και στις δύο πρώτες ερωτήσεις αυτού του μέρους δείχνουν ότι επικρατεί η αντίληψη ότι θα πρέπει να γίνονται περισσότεροι και ουσιαστικότεροι έλεγχοι σε όλο το φάσμα της φορολογικής βάσης.

5. Πιστεύετε ότι η εξογίανση του δημόσιου τομέα και η διαφάνεια στην κρατική λειτουργία θα μείωνε την φοροδιαφυγή;

Το 75% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι η διαφάνεια στην κρατική λειτουργία θα μείωνε την φοροδιαφυγή. Τα ποσοστά των θετικών απαντήσεων αυξάνονται στην κατηγορία των ατόμων πάνω από 35 ετών (84%) και των ατόμων που έχουν οικογενειακές υποχρεώσεις (85%). Οι ερωτηθέντες με πανεπιστημιακή εκπαίδευση έδωσαν θετική απάντηση σε ποσοστό 81% ενώ αντίθετα οι άνθρωποι με δευτεροβάθμια ή υποχρεωτική

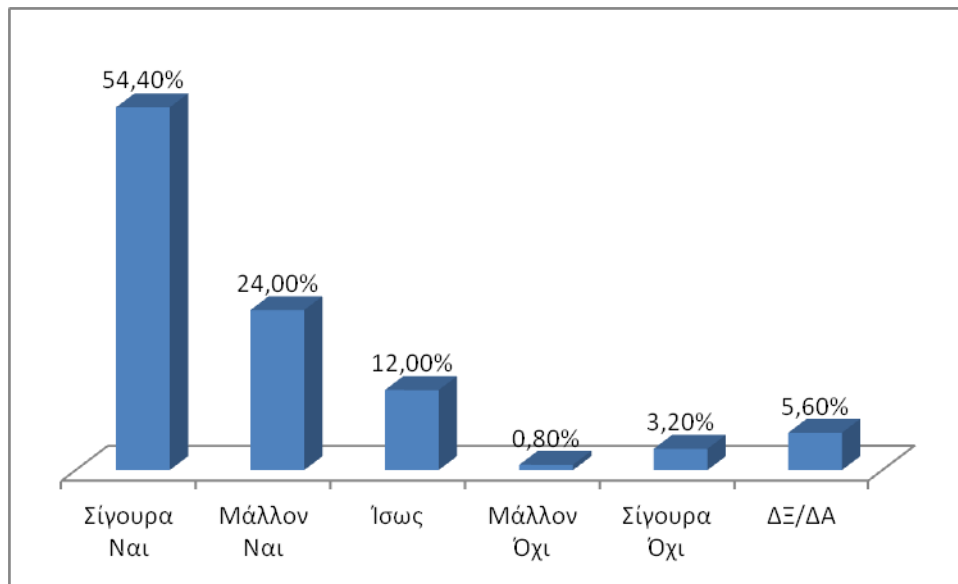
εκπαίδευση απάντησαν θετικά σε ποσοστό 67%. Οι συνταξιούχοι απάντησαν θετικά σε ποσοστό 100%

Διάγραμμα 38 Πιστεύετε ότι η εξυγίανση του δημόσιου τομέα και η διαφάνεια στην κρατική λειτουργία θα μειώνει την φοροδιαφυγή;

6. Πιστεύετε ότι ένα πιο ευαισθητοποιημένο κράτος, με περισσότερες κοινωνικές παροχές, που θα ενέπνεε περισσότερη εμπιστοσύνη στον πολίτη, θα εμφάνιζε μικρότερη φοροδιαφυγή;

Και σε αυτή την ερώτηση το ποσοστό των θετικών απαντήσεων ήταν υψηλό 78%. Δεν σημειώθηκε όμως αξιοσημείωτη διαφορά στις διάφορες κατηγορίες των ερωτηθέντων εκτός ίσως από την κατηγορία των συνταξιούχων που και εδώ σημείωσε υψηλότερο από το μέσο όρο ποσοστό θετικών απαντήσεων (90%).

Διάγραμμα 39 Πιστεύετε ότι ένα πιο ευαισθητοποιημένο κράτος, με περισσότερες κοινωνικές παροχές, που θα ενέπνεε περισσότερη εμπιστοσύνη στον πολίτη, θα εμφάνιζε μικρότερη φοροδιαφυγή;

6

Συμπεράσματα

6. Συμπεράσματα

Μια από της προκλήσεις της κρατικής εξουσίας σε καιρούς οικονομικής κρίσης είναι η εξοικονόμηση πόρων με τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης. Η δικαιότερη ωστόσο και κοινωνικά πιο αποδεκτή διεύρυνση είναι αυτή που συμπεριλαμβάνει το τμήμα αυτό που μέχρι σήμερα φοροδιέφυγε. Βασική προϋπόθεση για κάτι τέτοιο είναι ένας αποτελεσματικός φοροεισπρακτικός και φοροελεγκτικός μηχανισμός.

Στο πλαίσιο της έρευνας που διεξαγάγαμε καταγράφεται η απογοήτευση των πολιτών για την χαμηλή αποτελεσματικότητα του ελεγκτικού μηχανισμού είσπραξης των φόρων. Μάλιστα στις μικρότερες ηλικίες η απογοήτευση αυτή εκφράστηκε με μεγαλύτερη ένταση. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησαν ότι θεωρούν ότι είναι εύκολο να φοροδιαφύγει κανείς. Το ελληνικό φορολογικό δίκαιο είναι πολύπλοκο και δαιδαλώδες, γεγονός που δυσχεραίνει τον φορολογικό έλεγχο και δίνει πολλές ευκαιρίες φοροδιαφυγής.

Πιο έντονη εκφράστηκε η απογοήτευση των ερωτηθέντων σχετικά με τη δικαιοσύνη του φορολογικού συστήματος. Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησε ότι δεν θεωρεί το φορολογικό σύστημα δίκαιο. Μάλιστα σε σχετική ερώτηση για το αν έχει αλλάξει η άποψή τους για το φαινόμενο της φοροδιαφυγής τον τελευταίο καιρό της οικονομικής κρίσης δήλωσαν σε μεγαλύτερο ποσοστό ως λόγο μεταβολής της άποψή τους το γεγονός ότι το φορολογικό βάρος δεν κατανέμεται δίκαια και συνεπώς αν μπορούσαν θα απέφευγαν να πληρώσουν φόρους. Οι οποιεσδήποτε προσπάθειες της κεντρικής εξουσίας να μειώσει τη φοροδιαφυγή θα είναι αποτελεσματικότερες αν πείσουν τους φορολογούμενους ότι βασικό σκοπό έχουν να δημιουργήσουν ένα δικαιότερο φορολογικό σύστημα. Το φαινόμενο της φοροδιαφυγής εκτιμάται να είναι εξαπλωμένο σε όλο το φάσμα της φορολογικής βάσης συνεπώς η εμπιστοσύνη και η ικανοποίηση

του περί δικαίου αισθήματος των πολιτών είναι βασική προϋπόθεση για να πετύχει κάθε προσπάθεια πάταξης του φαινομένου.

Πάνω από τους μισούς ερωτηθέντες δηλώνουν ότι δεν θα συνέβαλλαν στην ενίσχυση της διαφθοράς του ελεγκτικού μηχανισμού προκειμένου να αποφύγουν κυρώσεις σε ενδεχόμενο έλεγχο, και μάλιστα το ποσοστό αυτό αυξάνεται στην ηλικία 25 έως 35 ετών αντίθετα οι πολύ νεαρές ηλικίες δηλώνουν ότι θα το έκαναν. Για κάποια σημαντική μερίδα του πληθυσμού η διαφθορά του κρατικού μηχανισμού θεωρείται δεδομένη και η ανοχή και εκμετάλλευσή της αποτελεί τον μόνο τρόπο συνεργασίας κράτους-πολίτη.

Αντίληψη των φορολογουμένων είναι ότι η φοροδιαφυγή συναντάται κυρίως στα υψηλά εισοδήματα και ότι είναι μέρος της διαφθοράς που επικρατεί στη χώρα. Από τις διάφορες μορφές φοροδιαφυγής αυτή που θεωρείται πιο σημαντική είναι η απόκτηση εισοδήματος από παράνομη δραστηριότητα και η απόκρυψη εισοδήματος ενώ η πιο ανεκτή μορφή θεωρείται η συμφωνία με τον καταστηματούχο να μην κοπεί απόδειξη ώστε να πωληθεί το προϊόν σε χαμηλότερη τιμή. Στις ερωτήσεις ωστόσο για το αν θα μεταβαλλόταν η συμπεριφορά των ερωτηθέντων σε μια ενδεχόμενη μεταβολή του εισοδήματός τους η έρευνα δεν έδωσε σαφές αποτέλεσμα για το αν η φοροδιαφυγή συνδέεται με τις μεταβολές του εισοδήματος.

Σε σχέση με την οικονομική κρίση η φοροδιαφυγή που σημειώνει η χώρα μας θεωρείται ότι συνέβαλλε στην δημιουργία της αλλά μικρότερη είναι η πεποίθηση της ότι η πάταξη της φοροδιαφυγής θα βοηθήσει την οικονομία να εξέλθει από την κρίση.

Από την άλλη, έξι στους δέκα ερωτηθέντες δηλώνουν ότι δεν έχουν ελεγχθεί ποτέ. Η έλλειψη ελέγχου σε μεγάλο τμήμα των φορολογουμένων τους δίνει την πεποίθηση ότι δεν θα ελεγχθούν και στο μέλλον. Παρόλα αυτά δηλώνουν ότι αν και δεν πιστεύουν ότι θα ελεγχθούν η ροπή τους προς φοροδιαφυγή δεν αυξάνεται, αντίθετα ένας αποτελεσματικότερος φορολογικός μηχανισμός θα μείωνε τη ροπή τους να φοροδιαφύγουν. Γενική αντίληψη είναι ότι οι φορολογικοί έλεγχοι πρέπει να

εντατικοποιηθούν. Θεωρείται ότι θα πρέπει να γίνονται σε όλο το εύρος της φορολογικής βάσης και μάλιστα ότι θα πρέπει να γίνονται σε όλο το φάσμα της δραστηριότητας των φορολογικών μονάδων.

Βασικός παράγοντας καταπολέμησης της φοροδιαφυγής προβάλλει και η εξυγίανση του δημόσιου τομέα. Ενώ θεωρείται ότι θετική συμβολή στο περιορισμό του φαινομένου θα είχε ένα κοινωνικότερο κράτος όπου τα δημόσια έσοδα θα «επέστρεφαν» στον πολίτη με τη μορφή κοινωνικών παροχών.

Βιβλιογραφία

Βιβλία

- 📖 Cowell F. (1990), **Cheating the Government: The Economics of Evasion**, Cambridge MIT Press
- 📖 Edgar L. F. (2006), **The Underground Economies: Tax Evasion and Information Distortion**, Cambridge: Cambridge University Press
- 📖 Stiglitz E. J. (1992), **Οικονομική του Δημόσιου Τομέα**, Εκδόσεις Κριτική, Μετάφραση Κυπριανίδης Αναστάσιος.
- 📖 Uslander M.E. (2007), **Tax Evasion, Trust, and the Strong Arm of the Law**, στο Hayoz N. and Hug S. **Tax Evasion, Trust, and State Capacities**, Peter Lang AG, International Academic Publishers, Bern.,
- 📖 Weigel, R.H., Hessing D., Elffers H., (1991) **Tax evasion as defective behavior with in a social dilemma**. στο Webley P., Robben H., Elffers H. **Tax Evasion: An Experimental Approach**, Cambridge University Press, New York.
- 📖 Γεωργακόπουλος Α. Θ. (1997) **Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική**, Εκδόσεις Μπενου, Αθήνα

Άρθρα

- 📖 ALLINGHAM G. M. and SANDMO A. (1972), **Income tax evasion: a theoretical analysis**, *Journal of Public Economics* 1, pp. 323-338.
- 📖 Cagan P. (1958), **The Demand for Currency Relative to Total Money Supply**, Chicago, Occasional Paper 62, NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH, INC.
- 📖 Gutmann M. P. (1977), **The Subterranean Economy**, *Financial Analysts Journal*, Vol 33 No 6, pp 26-27+34

Πηγές δευτερογενών δεδομένων

<http://www.economics.gr/allmedia/nomoidatabase.asp>

<http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-presentation>

Παράρτημα

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Σχολή Επιστημών Διοίκησης & Οικονομίας

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ

ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ,

ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ»

Διπλωματική Εργασία : Γνώμες και αντιλήψεις για τη φοροδιαφυγή

Ερωτηματολόγιο

Α. Δημογραφικά Στοιχεία:

1. Φύλο:	☐ Άντρας ☐ Γυναίκα
2. Ηλικία:	☐ 18-25 ☐ 26-35 ☐ 36-45 ☐ 46-55 ☐ 56-65 ☐ >66
3. Οικογενειακή Κατάσταση:	☐ Άγαμος ή Διαζευγμένος ☐ Έγγαμος
4. Παιδιά ή/και προστατευόμενα μέλη στην οικογένεια:	☐ Χωρίς παιδιά/προστατευόμενα μέλη ☐ 1-3 παιδιά/προστατευόμενα μέλη ☐ Πολύτεκτη οικογένεια
5. Εκπαίδευση:	☐ Υποχρεωτική Εκπαίδευση ☐ Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ☐ ΑΕΙ-ΤΕΙ ☐ Μεταπτυχιακό ☐ Διδακτορικό
6. Επάγγελμα:	☐ Ιδ. Υπάλληλος ☐ Δημ. Υπάλληλος ☐ Ελ. Επαγγελματίας ☐ Άνεργος ☐ Συνταξιούχος ☐ Άλλο
7. Εισόδημα:	☐ 0€-5.000€ ☐ 5.001€-12.000€ ☐ 12.001€-16.000€ ☐ 16.001€-26.000€ ☐ 26.001€-40.000€ ☐ 40.001€-60.000€ ☐ >60.001€
8. Περιβάλλον:	☐ Αγροτικό (έως 2.000 κάτοικοι) ☐ Ημιαστικό (2.000-9.999 κάτοικοι) ☐ Αστικό (περισσότεροι από 10.000 κάτοικοι) εκτός Αθήνας ☐ Αθήνα

Β. Γνώμες και αντιλήψεις για τον κρατικό μηχανισμό καταπολέμησης της φοροδιαφυγής

1.	Πιστεύετε ότι ο φόρος που πληρώνετε χρησιμοποιείται αποτελεσματικά;	Σίγουρα Ναι	Μάλλον Ναι	Ίσως	Μάλλον Όχι	Σίγουρα Όχι
2.	Κρίνετε την ανταποδοτικότητα των τελών που πληρώνετε (π.χ. δημοτικά τέλη, τέλη κυκλοφορίας) ικανοποιητική;	Σίγουρα Ναι	Μάλλον Ναι	Ίσως	Μάλλον Όχι	Σίγουρα Όχι
3.	Πιστεύετε ότι είναι εύκολο να φοροδιαφύγει κανείς;	Σίγουρα Ναι	Μάλλον Ναι	Ίσως	Μάλλον Όχι	Σίγουρα Όχι
4.	Πιστεύετε ότι οι φορολογικοί έλεγχοι είναι στοχευμένοι στην κατηγορία φορολογουμένων με τη μεγαλύτερη φοροδιαφυγή;	Σίγουρα Ναι	Μάλλον Ναι	Ίσως	Μάλλον Όχι	Σίγουρα Όχι
5.	Θεωρείτε ότι το φορολογικό βάρος κατανέμεται δίκαια;	Σίγουρα Ναι	Μάλλον Ναι	Ίσως	Μάλλον Όχι	Σίγουρα Όχι
6.	Έχετε ελεγχθεί ποτέ από την αρμόδια οικονομική υπηρεσία;	Σίγουρα Ναι	Μάλλον Ναι	Ίσως	Μάλλον Όχι	Σίγουρα Όχι
7.	Υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να γίνει φορολογικός έλεγχος των εισοδημάτων σας;	Σίγουρα Ναι	Μάλλον Ναι	Ίσως	Μάλλον Όχι	Σίγουρα Όχι
8.	Η οικονομική κρίση οφείλεται εν μέρει και στην αναποτελεσματικότητα του φορολογικού μηχανισμού;	Σίγουρα Ναι	Μάλλον Ναι	Ίσως	Μάλλον Όχι	Σίγουρα Όχι
9.	Εάν γινόταν έλεγχος και είχατε υποπέσει σε φορολογικά αδικήματα θα επιχειρούσατε να δωροδοκήσετε κρατικό λειτουργό για να αποφύγετε τις κυρώσεις;	Σίγουρα Ναι	Μάλλον Ναι	Ίσως	Μάλλον Όχι	Σίγουρα Όχι

Γ. Γνώμες και αντιλήψεις σχετικά με τη φοροδιαφυγή

1.	<p>Πιστεύετε ότι η φοροδιαφυγή εμφανίζεται συχνότερα στα υψηλότερα ή στα χαμηλότερα εισοδήματα;</p> <p>Στα υψηλότερα Στα χαμηλότερα </p> <p>Είναι ανεξάρτητη από το ύψος του εισοδήματος </p>
2.	<p>Αν σας δινόταν η ευκαιρία να φοροδιαφύγετε, γιατί ενδεχομένως ξέρατε ότι δεν θα ελεγχθείτε, θα το κάνατε;</p> <p>Σίγουρα Ναι Μάλλον Ναι Ίσως Μάλλον Όχι Σίγουρα Όχι </p>
3.	<p>Μια ενδεχόμενη αύξηση των εισοδημάτων σας, που ίσως σας κατέτασσε σε υψηλότερη φορολογική κλίμακα, θα μεγάλωνε την πιθανότητα να θέλετε να φοροδιαφύγετε;</p> <p>Σίγουρα Ναι Μάλλον Ναι Ίσως Μάλλον Όχι Σίγουρα Όχι </p>
4.	<p>Μια μείωση των εισοδημάτων σας θα μεγάλωνε την πιθανότητα να θέλετε να φοροδιαφύγετε;</p> <p>Σίγουρα Ναι Μάλλον Ναι Ίσως Μάλλον Όχι Σίγουρα Όχι </p>
5.	<p>Πιστεύετε ότι η οικονομική κρίση οφείλεται κατά ένα μέρος και στην εκτεταμένη φοροδιαφυγή που σημειώνεται στη χώρα μας;</p> <p>Σίγουρα Ναι Μάλλον Ναι Ίσως Μάλλον Όχι Σίγουρα Όχι </p>
6.	<p>Ένας αποτελεσματικότερος φορολογικός μηχανισμός θα μείωνε την πιθανότητα να θέλετε να φοροδιαφύγετε;</p> <p>Σίγουρα Ναι Μάλλον Ναι Ίσως Μάλλον Όχι Σίγουρα Όχι </p>
7.	<p>Έχετε αλλάξει την στάση / αντίληψή σας απέναντι στην φοροδιαφυγή αυτή την περίοδο της κρίσης στην χώρα μας;</p> <p>Σίγουρα Ναι Μάλλον Ναι Ίσως Μάλλον Όχι Σίγουρα Όχι </p>
8.	<p>Εάν η στάση / αντίληψή σας απέναντι στην φοροδιαφυγή έχει αλλάξει την τελευταία περίοδο είναι γιατί : (μπορείτε να δώσετε παραπάνω από μία απάντηση)</p> <ul style="list-style-type: none"> Θεωρείτε ότι τα δημόσια έσοδα κατασπαταλούνται και συνεπώς εάν μπορούσατε θα αποφεύγατε να πληρώνετε φόρους. Θεωρείτε ότι ο καθένας θα πρέπει να συνεισφέρει περισσότερο ώστε να ξεπεραστεί η οικονομική κρίση και συνεπώς θα πρέπει να εξαιρεφτεί πλήρως η φοροδιαφυγή. Θεωρείτε ότι το φορολογικό βάρος δεν κατανέμεται δίκαια και εάν μπορούσατε θα αποφεύγατε να πληρώσετε φόρους. Μεγαλύτερη σημασία έχει η διατήρηση του βιοτικού σας επιπέδου και η κάλυψη των αναγκών σας από την εκπλήρωση των φορολογικών σας υποχρεώσεων. Άλλο.....

9.	Πιστεύετε ότι η φοροδιαφυγή σαν πράξη είναι: (μπορείτε να δώσετε παραπάνω από μία απάντηση)
	Μέρος της διαφθοράς που επικρατεί στη χώρα
	Χαρακτηριστικό και του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα
	Έξυπνη κίνηση
	Κλοπή
	Άλλο.....
10.	Πόσο σημαντικές θεωρείτε τις ακόλουθες μορφές φοροδιαφυγής (χαρακτηρίστε σε κλίμακα από 1-6) ;
7.	Συμφωνία με καταστηματάρχη να μην κοπεί απόδειξη προκειμένου πωληθεί το προϊόν σε χαμηλότερη τιμή
	Πολύ σημαντική ① ② ③ ④ ⑤ ⑥ Λίγο σημαντική
8.	Απόκρυψη εισοδημάτων/ανακριβής δήλωση εισοδήματος
	Πολύ σημαντική ① ② ③ ④ ⑤ ⑥ Λίγο σημαντική
9.	Πώληση αγαθών χωρίς απόδειξη(από τον καταστηματάρχη)
	Πολύ σημαντική ① ② ③ ④ ⑤ ⑥ Λίγο σημαντική
10.	Αγορά από παράνομο πωλητή
	Πολύ σημαντική ① ② ③ ④ ⑤ ⑥ Λίγο σημαντική
11.	Παροχή και λήψη υπηρεσιών χωρίς να δηλώνεται (ιδιαίτερα μαθήματα, οικιακές βοηθοί, κτλ)
	Πολύ σημαντική ① ② ③ ④ ⑤ ⑥ Λίγο σημαντική
12.	Απόκτηση εισοδήματος από παράνομη δραστηριότητα
	Πολύ σημαντική ① ② ③ ④ ⑤ ⑥ Λίγο σημαντική

Δ. Γνώμες για την αποτελεσματικότερη καταπολέμηση της φοροδιαφυγής

1.	Πιστεύετε ότι θα πρέπει να γίνονται περισσότεροι έλεγχοι σε όλες τις κατηγορίες φορολογουμένων;	Σίγουρα Ναι ☐	Μάλλον Ναι ☐	Ίσως ☐	Μάλλον Όχι ☐	Σίγουρα Όχι ☐
2.	Πιστεύετε ότι θα πρέπει να γίνονται ενδεχομένως και λιγότεροι έλεγχοι αλλά να γίνετε προσεκτικότερη επιλογή των φορολογουμένων που θα ελεγχθούν;	Σίγουρα Ναι ☐	Μάλλον Ναι ☐	Ίσως ☐	Μάλλον Όχι ☐	Σίγουρα Όχι ☐
3.	Πιστεύετε ότι αποτελεσματικότεροι έλεγχοι θα βοηθούσαν στην αύξηση των εσόδων και στην έξοδο από την κρίση;	Σίγουρα Ναι ☐	Μάλλον Ναι ☐	Ίσως ☐	Μάλλον Όχι ☐	Σίγουρα Όχι ☐
4.	Ποιο είδος ελέγχου πιστεύετε ότι είναι πιο αποτελεσματικό; ☐ Προληπτικός (έλεγχος που πραγματοποιούν τα κλιμάκια ελεγκτών για εντοπισμό παραβάσεων πχ έλεγχος από το ΣΔΟΕ) ☐ Προσωρινός (έλεγχος που πραγματοποιείται από την αρμόδια Οικονομική Υπηρεσία σε ένα αντικείμενο φορολογίας πχ Εισόδημα) ☐ Τακτικός (έλεγχος που πραγματοποιείτε σε επιχειρήσεις και ελέγχει το σύνολο της δραστηριότητας της)					
5.	Πιστεύετε ότι η εξυγίανση του δημόσιου τομέα και η διαφάνεια στην κρατική λειτουργία θα μείωνε την φοροδιαφυγή;	Σίγουρα Ναι ☐	Μάλλον Ναι ☐	Ίσως ☐	Μάλλον Όχι ☐	Σίγουρα Όχι ☐
6.	Πιστεύετε ότι ένα πιο ευαισθητοποιημένο κράτος, με περισσότερες κοινωνικές παροχές, που θα ενέπνεε περισσότερη εμπιστοσύνη στον πολίτη, θα εμφάνιζε μικρότερη φοροδιαφυγή;	Σίγουρα Ναι ☐	Μάλλον Ναι ☐	Ίσως ☐	Μάλλον Όχι ☐	Σίγουρα Όχι ☐

Σας ευχαριστώ για τη συμμετοχή σας!